

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 34.

Torsdagen den 12 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel, och förekom dervid i ordningen

Punkten 36.

Utskottet hade i denna punkt utlåtit sig öfver Herr *E. Thomassons* motion, N:o 73, hvori föreslagits, att Riksdagen ville bevilja ett anslag af 475,000 kronor, att med lika belopp utgå under åren 1878, 1879, 1880 och 1881, till uppförande af en universitetsbyggnad i Lund, antingen enligt af motionären omförmäld plan och ritningar, innehållande jemväl gymnastiklokal, eller ock så att det efter nämnda plan till gymnastik afsedda utrymmet användes för andra universitetsbehof, i hvilket senare fall anslaget borde höjas med 25,000 kronor.

*Om anslag till
ny universitets-
byggnad i
Lund.*

Och hade Utskottet, i anledning af nämnda motion, på anförda skäl hemställt:

att Herr *E. Thomassons* ifrågavarande förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragningen af denna hemställan, yttrade

Herr *Thomasson*: Jag ber att få betyga Utskottet min tacksamhet för dess uti näst föregående punkt uttalade erkännande ej mindre af Lunds universitets behof af den byggnad, hvarom här är fråga, än äfven af universitetets berättigade anspråk att samtidigt

Andra Kammarens Prot. 1877. N:o 34.

Om anslag till
ny universitets-
byggnad i
Lund.
(Forts.)

med systeruniversitetet få detta behof pröfvadt och afhjelpat. Jag skulle ock hafva nöjt mig med det framtidslöfte, jag läser i detta uttalande, om icke den utgång frågan om anslag till uppförande af universitetsbyggnader i Upsala och Lund fått i Första Kammaren gifvit mig anledning till ett yrkande, som jag hoppas skall vinna denna Kammares bifall, enär jag är öfvertygad, att Kammaren deklarerar Utskottets åsigt, att båda universiteten böra lika mycket tillgodoses. Jag skyndar att förklara, att detta yrkande ej afser bifall till min motion; jag hemställer endast att denna Kammare, såsom Första Kammaren redan gjort, ville återremittera frågan till Stats-Utskottet. Första Kammaren har, såsom det torde vara Herrarne bekant, beviljat ett anslag af 740,000 kronor till uppförande af en universitetsbyggnad i Upsala; och i betraktande af den öfverväldigande majoritet, hvarmed beslutet fattades, och de varma sympatier Upsala har äfven inom Andra Kammaren, är det möjligt, för att ej säga sannolikt, att Första Kammarens beslut vid gemensam votering äfven blir Riksdagens. I sådant fall skulle, om Andra Kammaran afslår den hemställan jag gjort uti min, af Utskottet uti föreliggande punkt afstyrkta motion om ett anslag af 475,000 kronor till en universitetsbyggnad i Lund, den likställighet de båda universiteten emellan, som Utskottet och, som jag förmodar, hvar och en anser vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, blifva fullkomligt omöjliggjord. Om deremot Kammaren till Stats-Utskottet återremitterar frågan, finnes möjlighet för Lund att komma i åtanke, i händelse anslaget till Upsala beviljas.

Afven om en återremiss blifver utan egentligt resultat, så skulle dock dess beviljande utgöra ett för det sydsvenska universitetet kärkommet bevis på, att denna Kammare är mån om att landets båda universitet vederfares samma rätt, då det gäller lika berättigade anspråk. Jag vågar äfven hoppas att Utskottet, så upptagen dess tid än är, icke skall för sin del hafva något emot att återfå frågan, då dess förnyade behandling ej i nämnvärd mån torde öka Utskottets arbete.

Med afseende å beskaffenheten af det yrkande, jag således ämnar framställa, vore det obefogadt att nu besvära Kammarans Herrar ledamöter med att åhöra någon redogörelse öfver det rent af usla skick, uti hvilket byggnaderna vid Lunds universitet sig befinna; desto hellre som de af Kammarans ledamöter, hvilka lyckats arbeta sig igenom min nog långa motion, säkert skola medgifva att behofvet af nya, ändamålsenliga föreläsningssamlings- och förvaltningslokaler för detta universitet är till fullo ådagaladt, äfvensom att utredningen och kostnadsförslaget äro så fullständiga, att Stats-Utskottet i händelse af återremiss kan derpå grunda det förslag, hvartill Utskottet, efter det frågan om Upsala blifvit slutligen afgjord, kan finna fog.

Jag anhåller om proposition å punktens återförvisande till Stats-Utskottet.

Herr Clairfelt: Under antagande att Kammaren är gynnsamt stämd för det af den siste ärade talaren nu gjorda yrkandet om återremiss, förenar jag mig med honom uti detta yrkande.

*Om anslag till
ny universitets-
byggnad i
Lund.*

(Forts.)

Herr Torpadie: Då, på sätt den talare, som började diskussionen rörande denna punkt, nämnde, frågan om anslag till en universitetsbyggnad i Upsala inträdt i ett nytt skede, och man något så när kan beräkna utgången på denna fråga, synes det vara en handling af den enklaste rättvisa att icke heller glömma det sydsvenska universitetet. En af mig högt aktad talare på stockholmsbänken yttrade i går på ett värtaligt sätt åtskilligt om huru det ser ut i Upsala universitets lärosalar. Jag kan i fråga om förhållandet vid Lunds universitet vara mycket kort; jag behöfver nemligen endast säga, att det mesta af hvad denne talare yttrade om Upsala kan tillämpas i fråga om Lund. Jag skall dock bedja att få tillägga något litet.

Så vidt jag vet, finnas för föreläsningarne i Lund tre auditorier; jag önskade jag kunde öfversätta detta främmande ord med *lärosalar* men kan det ej, jag måste sanningsenligt bruka det enklare ordet *lärorum*. Det största af dessa rum är icke så stort, som det rum inom Kammarens kansli, hvarest våra yttranden äro för justering tillgängliga, och Herrarne kunna tänka sig luften i dessa rum, sedan föreläsningarne i närvaro af en mängd studenter fortgått flera timmar på dagen. Man har i helsovärdsstadgan infört ganska stränga bestämmelser i sanitärt hänseende, ett förhållande som jag i detta fall finner ganska betänkligt, enär helsovärdsnämnden i Lund må hända kan finna sig föranlåten framställa åtskilliga anmärkningar mot dessa lärorums beskaffenhet. Ett annat faktum, som må hända är för Herrarne obekant, men som jag fått höra af en person, till hvilken jag hyser stort förtroende, är det, att under två terminer föreläsningarne i latin hållits i ett rum beläget utanför anatomisalen. Jag är visserligen en stor vän af de klassiska språkens och särdeles latinets studium, men jag lägger dock icke så stor vikt vid benämningen »döda» språk, att jag anser, att de böra studeras under liklukt och i närheten af de döda. Sådant anser jag icke vara universitetet värdigt.

Jag vill icke tala till känslan, jag vill blott erinra, att äfven Lunds universitet har sina stora minnen, att det tillkommit i den tid, då Sverige hade sin storhetsperiod och af en af våra störste konungar upprättats, påtagligen i tanke att befästa en större eröfring han gjort, den enda vi hafva kvar. Jag ber, mine Herrar, att få förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Ola Andersson: Jag skall endast be att, med afseende på det skick, hvori frågan om universitetsbyggnaden i Upsala nu kommit, få biträda motionärens yrkande om återremiss. Blott med afseende på behovet af en ny byggnad för universitetet

Om anslag till ny universitetsbyggnad i Lund. i Lund skall jag anhålla att få erinra om att Riksdagens revisorer enhälligt, och således äfven denna Kammares förtroendeman, icke blott konstaterat att detta behof förefinnes, utan äfven nära nog påmint statsmakterna att snart afhjelpa detsamma.

(Forts.)

Herr Linder: Jag anhåller att, med instämmande uti det som blifvit yttradt af Herrar Thomasson och Ola Andersson, få yrka återremiss.

Herr Key: Jag har endast begärt ordet för att bedja få helt och hållet instämman med herr Torpadie i hans yrkande om återremiss.

Herr Hedin: Äfven jag anhåller att få instämman i det yrkande som afser återremiss, under förhoppning att det måtte leda dertill, att anslag till detta universitet snart beviljas.

Herr August Peterson: Jag hemställer om bifall till det yrkande om återremiss, som från flere talare blifvit framställt.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade icke något annat yrkande blifvit framställt, än att ärendet måtte till Utskottet återförvisas. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter på återremiss; och förklarade Herr Talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som vill, att 36:te punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 21 skall till Utskottet återförvisas.

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej:

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan uti ifrågavarande punkt.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, visade 79 ja mot 38 nej; varande således Kammarens beslut fattadt i enlighet med ja-propositionen.

Punkten 37.

Bifölls.

I *punkten 38* hade Utskottet hemställt:

att det i Herr C. V. Linders motion, N:o 31, framlagda förslag om beviljande af ett anslag af 105,000 kronor till uppförande vid Lunds universitet af nödig lokal för den fysiska institutionen, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om anslag till lokal för den fysiska institutionen i Lund.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemställt, anförde

Herr Linder: Herr Talman! Mine Herrar! Då Första Kam-maren i denna fråga fattat ett beslut, som gör, att man icke kan egentligen hoppas vinna något med ett yrkande om återremiss, skall jag, efter att hafva fäst uppmärksamheten på hvad Utskottet säger, anhålla att få afgifva ett yrkande i annan rigtning. Utskottet säger i afseende på det förslag jag uti förevarande hänseende gjort i den motion, som jag tagit mig friheten inlemna till Riksdagen: »att ifrågasatt nybyggnad *lärer* vara beroende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.» Huru härmed förhåller sig, har Utskottet således icke varit eller sett sig i tillfälle att förvissa sig om. Utskottet talar blott efter ryktet, då det heter »*lärer*». Men under sådana förhållanden kan jag icke se, hvarföre icke mitt *lärer* kan sättas emot Utskottets *lärer*, och således får jag tillkännagifva, att denna fråga, så vidt jag vet, *redan* »*lärer*» varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Man säger nemligen — jag har åtminstone hört det uppgifvas i afseende på de *petita*, som af vederbörande universitet ingifvas till Kongl. Maj:t — att af Kongl. Maj:t medelst nådig proposition lemnas till Riksdagen hemställanden endast om sådana anslag, som på grund af tillräckliga och redan befintliga tillgångar kunna med utsigt till framgång hos Riksdagen framställas. De, som då ej anses böra till någon åtgärd föranleda, strykas icke derföre att de icke innebära ett nödvändigt behof, utan emedan de taga i anspråk en större summa än hvad man af den Riksdag, som närmast förestår, kan hafva anledning att vänta. Utskottet hade emellertid, derom är jag förvissad, i Ecklesiastikdepartementet kunnat få del af akademiska konsistoriets i Lund och kanslersemetets framställningar med ty åtföljande fullständiga uppgifter och utredningar i afseende på den ifrågasatta byggnaden. Der funnos kostnadsförslag, hvaraf jag låtit taga afskrift och inlemnat till Utskottet, som således varit i tillfälle att pröfva det; och konsistorii framställning hade Utskottet också kunnat taga reda på, då den för närvarande säkerligen hvilat i Ecklesiastikdepartementet. Af dessa handlingar framgår uppenbart, att behofvet af detta hus är för Lunds universitet stort och oafvisligt. Jag har i min motion åberopat yttranden af 1876 års stats-revisorer samt myndigheterna i Lund, och deraf framgår att, om den fysiska institutionen finge ett särskildt hus, skulle derigenom ökad utrymme beredas åt flere andra institutioner, om hvilka myndigheterna sagt, att de för närvarande bo för trångt. Dessutom torde jag icke behöfva i denna Kammare fästa uppmärksamheten på vigten af en så god och obehindrad akademisk undervisning som möjligt är i det ämne, hvarom nu är fråga, ett ämne, som på det

Om anslag till
lokal för den
fysiska institu-
tionen i Lund.

närmaste står i beröring med det industriella lifvets utveckling inom vårt land.

På dessa skäl hemställer jag om afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

(Forts.)

Herr von Schoultz: Att Stats-Utskottet kommit till det resultat i afseende på denna fråga, som utlåtandet visar, finner jag vara öfverensstämmande med sakförhållandena, och Utskottet hade, snart sagdt, synes mig, icke gerna kunnat komma till något annat.

Likväl måste jag, med den erfarenhet jag på detta undervisningsområde eger, fästa uppmärksamheten på, att denna vetenskapliga disciplin, fysiken, har till underlag tvenne metoder, dels den matematiska behandlingen, dels ock iakttagelser och försök. För den matematiska behandlingen behöfves naturligtvis icke mer än en vanlig demonstrationstafla; hvaremot, beträffande iakttagelser och försök, är att bemärka, att dessa äfven äro ytterst viktiga faktorer för vetenskapens framgång, då, såsom vetenskapens historia tillräckligt styrker, de största upptäckter skett genom iakttagelser och försöks anställande. Följaktligen är och förblir det ovilkorligen nödvändigt, att äfven de lokala förhållandena medgifva begagnandet af denna metod; men efter de framställningar, som nu blifvit gjorda dels af motionären och dels af vederbörande lärare, synes det åtminstone för mig alldeles uppenbart, att denna vetenskapsgren icke kan utvecklas vid universitetet i Lund på det sätt, som motsvarar tidens anspråk på densamma, med mindre än att de lokala hindren derför undamrödjas. Det synes för mig gifvet, att i de rum, der denna rika instrumentalsamling finnes, icke finnes utrymme till anställande af nödiga försök, hvarförutom nu tillkommer den stora olägenheten som ligger deruti, att dessa instrument, hvaraf ganska många, innan de vid föreläsningarne begagnas, först måste hafva blifvit noggrant justerade, jemt och ständigt måste åter förflyttas från föreläsningssalen, emedan denna begagnas af fem andra föreläsare, till samlingsrummet, hvarigenom läraren tvingas att återigen ombesörja ett tidsödande justeringsarbete. Att genom sagda olägenhet i förening med bristen på nödigt utrymme i arbetslokalerna vederbörande lärare betydligt hindras från att behandla läroämnet så som detsamma bör behandlas, synnerligast vid ett universitet, synes mig alldeles uppenbart. Då ifrågavarande vetenskap spelar en så stor roll i afseende på det rent nyttiga i det dagliga lifvet, så är det så mycket mera viktigt, att den vid universitetet kan upprätthållas enligt tidens kraf. Derjemte har universitetet till uppgift att bilda skickliga lärare, och dervid är det icke nog, att de hafva inhämtat teoretiskt vetande, utan härtill fordras äfven att de få tillfälle till att förvärfva sig den rika erfarenhet, som iakttagelser och försök lemna. Jag anser således, att denna fråga spelar en ganska viktig roll och har derföre önskat, då äfven jag är en representant af denna vetenskapsgren, att åtminstone i denna Kammare i korthet uttala mina åsikter i ämnet.

Herr Lundegård: Vid genomläsningen af nu föreliggande punkt af Utskottets betänkande, synes det mig vara hufvudsakligen på tvenne skäl, som Utskottet afstyrkt bifall till motionärens förslag om beviljande af anslag till den fysiska institutionen i Lund. Jag får derföre anhålla att till bemötande upptaga dessa skäl, som icke synt mig fullt giltiga för ett afslag på den gjorda framställningen.

Om anslag till lokal för den fysiska institutionen vid Lunds universitet.

(Forts.)

Det första skälet Utskottet anför för sitt afstyrkande utlåtande är, att något mera kämbart behof icke skulle förefinnas beträffande särskildt den för den fysiska institutionen afsedda lokal än i fråga om öfriga lokaler vid Lunds universitet. Hvarifrån Utskottet hemtat denna underrättelse, vet jag icke; men det vet jag och har af sakkunniga personer fått den upplysning, att större utrymme är behöfligt för den fysiska institutionen, så vidt man verkligen vill, att den fysiska vetenskapen skall på ändamålsenligaste sätt kunna bedrivas. Anser man, att undervisningen i denna vetenskap består blott och bart uti föreläsningar och åskådning af fysiska experiment, anser man, att fysiska kabinettet är blott och bart ett förvaringsrum af apparater, så skulle jag i viss mån kunna medgifva, att Utskottet haft rätt uti sitt nyss nämnda påstående, att något mera kämbart behof icke förefinnes för utvidgning af den för den fysiska institutionen afsedda lokal vid nämnda universitet, ehuru motionären tydligt ådagalagt, att denna lokal är äfven för sådant ändamål särdeles olämplig.

För att den fysiska undervisningen skulle kunna blifva hvad den bör vara, måste den studerande ynglingen sättas i tillfälle icke blott att höra föreläsningar och se fysiska experiment, utan äfven komma i tillfälle att sjelf laborera och experimentera samt förskaffa sig vana att handtera de fysiska apparaterna. Men detta lär verkligen under närvarande omständigheter vara nästan omöjligt vid den fysiska institutionen i Lund. Jag har sjelf af en af mina bekanta, som studerat fysik vid Lunds universitet, hört uppgifvas, att redan för omkring 15 år sedan fysiska kabinettet derstädes var så uppfyllt och belamradt med apparater, att det var hardt när omöjligt att bereda plats för det fåtal af studerande, som ville öfva sig i fysiska laborationer, för hvilkas verkställande, efter hvad man sagt mig, lär erfordras större utrymme än för kemiska experiment i allmänhet. När nu förhållandet var sådant för 15 år sedan, hurudant skall det icke då vara nu, när, såsom bekant, under de senare åren ännu flera apparater, som kräfva stort utrymme, tillkommit. Betraktar man, huru under senare tiden öfriga institutioner vid Lunds universitet blifvit tillgodosedda, så finner man, att kemiska institutionen har erhållit nytt laboratorium med föreläsningssal m. fl. rum, zoologiska institutionen har öfvertagit den af kemiska förut disponerade lägenhet och derigenom vunnit en tillökning i utrymme, ungefär motsvarande hela fysiska institutionens nuvarande lokal, botaniska institutionen har erhållit ny botanisk trädgård med storartade

Om anslag till växthus, föreläsningssalar m. m., astronomiska institutionen har lokal för den fått nytt observatorium af stort omfång och utrustadt enligt nutidens fordringar, kemiska institutionen har ytterligare vid förra riksdagen fått ett anslag af 42,000 kronor för utvidgning af sin 1861 nybyggda lokal, hvartill nu sannolikt tillkomma 53,000 kronor för arbetets afslutande.

(Forts.)

Deremot har den fysiska institutionen, som med den sist nämnda är så närbeslägtad, på de sista 15—20 åren icke erhållit något statsanslag, utan måst åtnöja sig med en lokal, som redan från början varit olämplig. Vid sådant förhållande har det icke kunnat annat än förefalla mig besynnerligt, att Utskottet kunnat anse att icke någon brist på rymliga lokaler förefinnes för den fysiska institutionen.

Vidare anför Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande, att frågan lärer vara beroende på Kongl. Maj:ts pröfning. Då den ärade motionären framlade sitt förslag, hade han sig nogsammt bekant, att frågan redan förelåg till Kongl. Maj:ts pröfning, och han hade helt säkert icke nu gjort denna framställning till Riksdagen, om det till äfventyrs skolat anses mindre grannlaga att komma Kongl. Maj:t i förväg, och jag skulle icke heller då velat förena mig med honom, uti en slik ogrannlagenhet. Men då Riksdagen kan bevilja anslag — de må nu begäras af Kongl. Maj:t eller af någon ledamot af Riksdagen — så, då här föreligger ett verkligt behof, som snart måste afhjelpas, så vida den fysiska institutionen vid Lunds universitet skall till någon verklig båtnad fortfarande kunna upprätthållas, så har jag ansett mig pligtig att hos Kammaren vördsamt anhålla om bifall till motionärens framställning. Ty då det icke lärer kunna bestridas, att för den fysiska vetenskapens ändamålsenliga bedrivande erfordras tillräckligt rymliga lokaler, så kan jag icke inse att det kan vara skäl att undanskjuta denna viktiga fråga om anskaffande af ny lokal till dess Kongl. Maj:t finner lämpligt att framlägga proposition i detta ärende, så mycket mindre, som det ju är tydligt, att det rent vetenskapliga studiet af fysiken med hvarje år undertryckes under så ogynsamma förhållanden som detta, att icke ega tillräckligt utrymme för anställande af fysiska laborationer. Man anskaffar dyrbara fysiska apparater och instrument för elementarläroverkens behof, på det att skolynglingarne skola få tillfälle att idka fysiska studier: men om de lärare, som vid elementarläroverken förestå detta slags undervisning, icke förut under studietiden vid universitetet fått lära sig att handtera dessa apparater, utan blott fått se på, men aldrig sjelfva fått laborera och experimentera, så äro de ju vid sin afgang från universitetet alldeles ovane vid de fysikaliska apparaternas handterande; och huru skola de då kunna bibringa sina elever en fruktbringande undervisning uti denna vetenskap. Och detta lärer vara fallet vid Lunds universitet; och skälet härtill är icke brist på apparater, men väl brist på utrymme å fysiska kabinettet derstädes. Skola nu de

många dyrbara fysiska apparatsamlingarne, som finnas vid många utaf våra elementarläroverk, icke stå obegagnade eller blott såsom prydliga paradsaker, utan de skola verkligen till gagn och nytta för eleverne kunna brukas, så måste vi ju sätta skolans lärare i tillfälle att under sin studietid vinna vana vid dess apparaters handterande.

På grund af hvad jag nu anfört och med lifligt intresse för det universitet, vid hvilket jag sjelf varit lärjunge, anhåller jag att få instämma med motionären och yrkar jag derföre vördsamt bifall till hans gjorda framställning.

Herr Key: Då representanten för Vesterås förklarade, att han satte sitt »lärer», mot Utskottets »lärer», vill jag icke bestrida, utan tvärtom erkänna den sjelfkänsla, som ligger i denna förklaring. Men jag vågar dock med några ord försvara Utskottets »lärer», ty detta är icke så alldeles taget ur luften, som talaren tycktes vilja antyda. Utskottet säger nemligen, att ifrågavarande nybyggnad lär vara beroende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning. Och förhållandet är verkligen, att kostnadsförslaget inkommit till Kongl. Maj:t och ligger der fortfarande, ehuru Kongl. Maj:t icke ännu ansett skäligt i ämnet framlägga proposition, men en dylik kan likväl när som helst komma till Riksdagen. Kansleren behöfver blott ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om aflåtande till Riksdagen af nådig proposition, så tager jag för afgjort att en sådan blir framlagd, ty, som sagdt, handlingarne finnas redan i Ecklesiastikdepartementet. Således kan jag mycket väl försvara hvad Utskottet här sagt, ty frågan ligger verkligen allt jemt hos Kongl. Maj:t, beroende på pröfning. Då härtill kommer, att statsrevisorerna efter besök i Lund uti revisionsberättelsen förklarar, att något mera kämbart behof af ökad utrymme särskildt för den fysiska institutionen derstädes, utöfver hvad andra dylika inrättningar hafva att tillgå, icke förefinnes, och då i allt fall Lunds universitet, såsom vi nyss sett, fått sig beviljad, för tillbyggnad af de kemiska laboratorierne, 95,300 kronor och nu ytterligare skulle få 105,000 kronor samt det kanske tål vid att besinna sig, huru vida staten för byggnader till hvarje professur skall utgifva hundratusentals kronor, så tror jag, att Utskottet icke utan befogenhet hemställt, att Herr Linders motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, så mycket mera som Utskottet blott sagt, att Utskottet icke för närvarande kunnat förorda framställningen.

Ehuru motionären underkänt Utskottets korta och anspråkslösa motivering, anser jag således, att densamma har fullt skäl för sig, och anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Lyttkens: Många anspråk ställas på den svenska Riksdagen och det svenska folket med afseende å undervisningsväsendet, så väl för den högre akademiska bildningens som elementarundervisningens behof. Vår offervillighet sättes ofta på hårda prof och jag

Om anslag till lokal för den fysiska institutionen vid Lunds universitet.

(Forts.)

Om anslag till lokal för den fysiska institutionen vid Lunds universitet.

(Forts.)

vågar tro, att här föreligger ett sådant. En motionär har här begärt byggnadsanslag för den fysiska institutionen i Lund, och jag vill icke inlåta mig i tvist om nödvändigheten af detta byggnadsföretag, men det förefaller mig märkvärdigt, att motionären ansett lämpligt att yrka bifall till förslaget, då Kammaren nyss, liksom förut Medkammaren, återremitterat 36 punkten, der det gäller ett betydligt byggnadsanslag just för samma universitet. Jag förmodar, att de Herrar, hvilka icke hafva någon försyn att år efter år betunga folket med allt större statsutgifter, också ämna genomdrifva sist nämnda anslag, och jag tror nog det lyckas, med den stämning, som för närvarande råder inom Riksdagen. Men att vid sådant förhållande, ögonblicket efter vidtagandet af nämnda remiss, begära, att Kammaren utan utredning skall bevilja ett af enskild motionär begärdt byggnadsanslag för samma universitets behof, hvarom äfven den återremitterade 36 punkten handlar, detta synes mig högligen besynnerligt. Det skulle ju kunna hända, att den byggnad, hvarom 36 punkten handlar, skulle kunna inrymma jemväl de lokaler, hvilka motionären velat förlägga uti ett särskildt hus. Universitetet skulle då få lokaler för samma ändamål uti 2 hus, och Riksdagen anslå medel till 2 stora byggnader. Man förutsätter, att svenska folket är särdeles välmående och kapitalstarkt samt att våra finanser äro särdeles blomstrande, men jag befarar, att rätta förhållandet ty värr icke är så gynsamt, som man tyckes tro från det hållet, så länge vi måste låna upp penningar och betala stora summor till utlandet, under det att likväl guldskassan i bankens hvalf icke är större än den är.

De goda åren vexla med de dåliga. Finge vi ett dåligt år, är jag rädd, att en reaktion komme att inträda, som, ehuru i motsatt riktning, ginge till samma ytterligheter, hvartill våra anslagsiffror nu göra sig skyldige. Det kunde då kanske inträffa, att under inflytande af en sådan reaktion verkligen gagnande och nödiga saker finge stå tillbaka. Och till ett dylikt resultat ville jag icke bidra genom underlåtenheten att åtminstone göra ett försök att i tid hejda denna anslagsifver, som nu hotar att gå väl långt.

Jag yrkar bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner blifvit framställda enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkten 39.

Blef jemväl bifallen.

Punkten 40.

Utskottet hade hemställt:

att det extra anslag af 3,000 kronor, som Kongl. Maj:t äskat för påskyndande af katalogiseringen af Kongl. bibliotekets nuvarande bokförråd, icke måtte af Riksdagen beviljas.

Om anslag för katalogiseringsarbeten.
(Forts.)

Rörande detta ärende, i fråga hvarom Herr *L. Nordenfelt* inom Utskottet reserverat sig, afgåfvos yttranden af

Herr *Clairfelt*: Stats-Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande af denna framställning anført, att enligt Utskottets förut i betänkandet afgifna förslag tjenstemannapersonalen i Kongl. biblioteket skulle blifva i väsentligt mån tillökad, äfvensom att enligt Utskottets förmenande extra ordinarie i biblioteket kunde tagas i anspråk för verkställande af det ifrågavarande katalogiseringsarbetet. Men då nu denna Kammare i öfverensstämmelse med reservanternes mening beslutit, att antalet af bibliotekets tjenstemän icke skall höjas med mera än *en*, och detta beslut står i strid med hvad Stats-Utskottet anført såsom skäl för sitt afstyrkande af bifall till det här begärda anslaget, så får jag, som för min del icke anser, att de extra ordinarie tjenstemännen ensamme kunna verkställa det viktiga och maktpåliggande katalogiseringsarbetet. yrka att, i full konsekvens med Kammarens beslut i fråga om antalet ordinarie bibliotekstjenstemän, Kammaren, med ogillande af Utskottets förslag, ville bifalla den af Kongl. Maj:t i ämnet gjorda framställning.

Herr *C. A. Larsson*: Nu går verkligen skammen på torra landet. Knappt hafva vi beviljat tjenstemännen stora löner, förrän man kommer med, om jag så får uttrycka mig, skraddarräkningar och begär att få betaldt för hvad de skola göra. Det är i sanning höjden af liberalitet, men jag hoppas, att i denna Kammare icke många röster skola afgifvas för bifall till detta förslag. Den summa, som här är i fråga, är visserligen en obetydlighet. Men får en tjenstemannacorps sin lön oafkortad och dessutom betaldt för hvad han gör, så komma säkert alla de andra corpserna med samma auspråk.

Jag yrkar bifall till punkten.

Herr *Hedin*: Det är en svår anklagelse, som den siste talar framställt mot ifrågavarande tjenstemannacorps; och jag tror, att saken, nemligen frågan om besparing af de 3,000 kronor, icke skulle lidit på, om han besparat dem densamma. Jag ämnar här icke framställa något yrkande, som strider mot Stats-Utskottets förslag. Jag vill endast erinra, att de komiterade, som haft frågan om denna lönereglering om hand, tillstyrkt ett särskildt anslag för katalogiseringsarbetet. Den ledamot af Andra Kammaren, som deltagit i komiterades och förmodligen äfven i Stats-Utskottets förslag rörande löneregleringen för riksbibliotekets embets- och tjenstemannapersonal, har i komitén icke haft något att invända mot komiténs åsigt om nödvändigheten att bevilja ett särskildt anslag för nys

nämnda arbetes påskyndande. Det är således en inkonsekvens af honom att, då han sett, hvilken väsentlig förminskning Utskottet tillstyrkt i det af komiterade föreslagna antalet tjenstemän, han icke inom Utskottet starkt påyrkat beviljandet af nu ifrågakvarande anslag.

Jag har blott velat erinra om dessa omständigheter såsom en liten motvigt mot den svåra och, som jag för min del tror, fullkomligt oberättigade anmärkning, som den siste talaren tillät sig mot bibliotekets tjenstemän. Men, såsom sagdt, något särskildt yrkande i strid emot Stats-Utskottets förslag har jag icke att framställa.

Vidare anfördes ej. Sedan propositioner blifvit framställda enligt de meningar som förekommit, så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts ifrågakvarande framställning, blef Utskottets förslag af Kammararen bifallet.

Punkterna 41 och 42.

Biföllos.

Punkten 43.

*Om anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Till understöd åt *högre skolor för qvinlig ungdom* hade Kongl. Maj:t äskat ett extra anslag för år 1878 till samma belopp, som det för innevarande år beviljade, eller 40,000 kronor att under enahanda vilkor af Kongl. Maj:t disponeras; hvarjemte uti en inom Första Kammararen väckt, till Stats-Utskottets behandling öfverlemnad motion, N:o 25, Herr *W. Falk* af anförda skäl föreslagit, att Riksdagen måtte höja omförmälda, af Kongl. Maj:t äskade anslag till 60,000 kronor.

Utskottet, som i förevarande punkt utlätit sig öfver berörda framställningar, hade i anledning af desamma på anförda skäl hemställt:

att Riksdagen måtte, med afslag å Herr *W. Falks* ifrågakvarande förslag, på extra stat för år 1878 anvisa 40,000 kronor, att af Kongl. Maj:t disponeras till understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom med högst 3,000 kronor åt hvarje samt under i öfrigt stadgade vilkor.

Enligt anteckning å utlåtandet, voro reservationer mot nämnda hemställan inom Utskottet afgifna:

dels af Herr *L. Nordenfelt*, som utlätit sig sålunda: »Då erfarenheten synes mig till fullo ådagalagt otillräckligheten af anslaget

till understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom, 40,000 kronor, och staten alltför länge synes mig hafva lemnat den qvinliga ungdomens undervisning utan tillräckligt understöd, samt få anslag torde för landet lemna mera ekonomiskt fördelaktiga resultat än det ifråvarande, vågar jag föreslå,

*Om anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

att Riksdagen må, med bifall till Herr W. Falks motion, på extra stat för år 1878 anvisa 60,000 kronor, att af Kongl. Maj:t disponeras till understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom med högst 3,000 kronor åt hvarje samt under i öfrigt förut stadgade vilkor.»

och dels af Herr J. Widén.

Efter föredragning af detta ärende, yttrade

Frih. Nordenfalk: Jag anhåller att få Herr Nordenfelts vid denna punkt fogade reservation uppläst.

Enligt Friherre Nordenfalks begäran, skedde uppläsning af Herr Nordenfelts här ofvan intagna reservation, hvarefter

Friherre Nordenfalk åter erhöll ordet och anförde:

På de af Herr Nordenfelt anförda af Första Kammaren gillade skäl anhåller jag om bifall till hans reservation.

Herr Toll: I den nu förevarande frågan skall äfven jag anhålla att få yttra några ord.

Det visade sig i första året af denna anslagsposts tillvaro — nemligen understöd åt högre skolor för qvinlig ungdom — att antalet skolor, som anmälde sig till delaktighet i detta understöd, icke var så tillfredsställande, som man skulle önskat. Man har ansett, och detta med rätta, att orsaken härtill var de vilkor, som voro fästade vid detta anslags erhållande. Dessa vilkor hafva sedermera förändrats, och följden har varit en betydlig tillväxt i sökandenas antal. Då de nemligen till en början voro endast 11 på hela året, och särskildt vid höstterminens ingång icke flere än 4, så har antalet sedermera stigit till 34. Af dessa hafva likväl endast 28 kunnat blifva delaktiga af anslaget, och äfven dessa hafva icke kunnat få fullt så mycket som de begärt, utan endast — med ett enda undantag — ett mindre belopp. Nu har motionären, med behjertande af detta förhållande, velat fästa Riksdagens uppmärksamhet derpå, att just genom framläggande af dessa sifferförhållanden behofvet visat sig synnerligen starkt för beviljande af ytterligare understöd till denna viktiga sak. Han har antydtt, att han anser några betänkligheter icke böra förefinnas mot beviljande deraf, då han begärt det endast i form af extra anslag. I denna form anser jag att Andra Kam-

Om anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

maren väl kunde bevilja den jemförelsevis ringa summa som blifvit begärd, då proportionsvis så betydligt mycket större summor blifvit medgifna för den manliga ungdomens bildning.

Jag instämmer alltså med den ärade motionären och likaså med den reservant i Stats-Utskottet, hvilken afgifvit det särskilda yttrande, som här nyss blifvit föredraget, och anhåller således att få förena mig i det af honom framställda yrkandet.

Herr Dickson: Då jag finner den af Herr Falk gjorda framställningen om tillökning i detta anslag väl grundad, så får äfven jag anhålla om bifall dertill. Sedan de först föreskrifna villkoren för understöds erhållande blifvit borttagna, har behovet af understöd åt de högre skolorna för qvinlig ungdom visat sig allt större, och jag tror det är en riktig väg man beträddt, då man lemnar sådana understöd, hvarigenom obemedlade flickor kunna beredas tillfälle att inhemta bättre undervisning än den, som kan meddelas dem i folkskolan. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, huru jemförelsevis obetydligt det bidrag är, som staten lemnar för befrämjande af den qvinliga ungdomens undervisning, och jag kan icke underlåta att just vid detta tillfälle påpeka, att det enligt min tanke skulle vara mycket nyttigt, om undervisningen vid elementarläroverken för gossar ställdes på samma fot som undervisningen för flickor, eller att de, som så kunna, få sjelfva bekosta sin undervisning. Ty det kan väl ej bestridas, att af de gossar, som besöka elementarläroverken, många äro i den ställning, att deras föräldrar kunna bekosta deras undervisning, och staten synes då ej skäligen böra dermed betungas.

Då nu detta lilla anslag icke uppgår till mer än 2 procent af anslaget till gossars undervisning, så tror jag det vara allt skäl att bevilja denna ringa förhöjning, hvarföre jag tager mig friheten tillstyrka bifall till Herr Nordenfelts reservation.

Herr Key: Denna envisa debatt och det tröga framskridandet genom denna hufvudtitel bevisa mer än något annat, att vi svenskar verkligen äro ett högt stående kulturfolk, ty vore icke så förhållandet, skulle icke debatten öfver denna hufvudtitel vara så oerhördt seg. Men vi kunna verkligen gå alldeles för långt, åtminstone allt för brådstörtadt, och jag tror att vi äro på god väg att göra det, ty när Kongl. Maj:t någon gång i en eller annan hit hörande fråga säger stopp, så finnes alltid en hel del, som icke är nöjd dermed, utan vill gå ännu längre, än Kongl. Maj:t föreslagit och bevilja ännu högre anslag, än Kongl. Maj:t begärt. Det är ett sådant fall, som nu föreligger. Se vi tillbaka till denna anslagsfrågas historia, så finna vi, att anslaget i fjor höjdes med 25 procent. Nu har motionären vid innevarande riksdag yrkat en förhöjning i anslaget med 50 procent. Vi veta, att den qvinliga ungdomen i landet är minst lika stor som den manliga, och skulle vi fortsätta på den

bana, vi beträdt, och undan för undan höja ifrågavarande anslag, tror jag, att vi så småningom uppnå sådana summor, som årligen äro anslagna åt elementarläroverken för ynglingar och hvilka uppgå till öfver 2 millioner kronor.

*Om anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

Beträffande anspråket på understöd från statens sida för qvinlig ungdoms undervisning, så får jag säga — hvad jag äfven förut framhållit i Kammaren — att detta icke kan vara detsamma, som för den manliga ungdomens undervisning, ty staten bidrager till elementarläroverken för ynglingar icke blott i den allmänna bildningens intresse, utan äfven för att uppfostra embetsmän åt sig; och ser man saken ur denna synpunkt, lär det väl icke kunna förnekas, att den qvinliga ungdomen, äfven om den ur rent meusklig synpunkt är i detta hänseende lika berättigad som den manliga, dock icke kan hafva samma anspråk på staten som den manliga ungdomen, ty ännu är icke tillträdet till statens tjenster på långt när lika för qvinnor som för män. Då, såsom jag nämnt och ännu en gång upprepar, anslaget i fjor höjdes med 25 procent, så tror jag det skulle vara något för häftigt att året derefter öka detsamma med 50 procent. Jag anser, att vi gerna kunna åtnöjas med hvad Kongl. Maj:t efter sorgfällig pröfning af förhållandena äskat. När Kongl. Maj:t icke ansett sig kunna redan vid denna riksdag föreslå någon ökning i anslaget, tror jag det icke vara skäl att på enskild väg söka framdrifva något högre anslag. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

HäruTi instämde Herr *Ake Andersson*.

Grefve Sparre: Då jag begärde ordet, hade den siste ärade talaren ännu icke yttrat sig. Jag skulle annars icke hafva begärt ordet, och jag får nu inskränka mig till att i allo instämma med honom. Det kan icke bestridas, att Stats-Utskottet i allmänhet med frikostig hand gått till väga i afseende å denna hufvudtitel, och att Riksdagen nu skulle taga sig för att utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt bevisa ytterligare liberalitet, kan jag för min del icke gilla.

Om Herrarne behaga genomläsa Herr Statsrådet och Chefens för Ecklesiastikdepartementet anförande i frågan till statsrådsprotokollet, så finna Herrarne, att han deri yttrar sig på följande sätt: »Ehuru flera af de sökande icke kunnat tilldelas något statsbidrag och nästan alla fått mindre belopp än det begärda, anser jag mig likväl icke, innan ytterligare erfarenhet vunnits, böra föreslå någon förhöjning i anslaget.» Skulle då Riksdagen, när Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet förklarar, att han, i saknad af tillräcklig erfarenhet, icke vågade begära något större anslag, på egen hand och utan att ega den kännedom om hit hörande förhållanden, som måste förutsättas hos Herr Statsrådet, förhöja anslaget. Jag kan icke förneka att, huru mycket jag än intresserar mig för den qvinliga ungdomens undervisning, man här likasom i

allt annat behöfver erfarenhet. Man bör dessutom icke genom kostnadsfri undervisning ställa så till, att den qvinliga ungdomen lockas in på ett område, der den sedan, i saknad af utkomst eller handräckning, stundom blir ytterst olycklig, och jag tror, att man bör med ganska stor försigtighet beträda den väg, som man beträddt i afseende å elementarläroverken för den manliga ungdomen.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Propositioner gäfvos, enligt de gjorda yrkandena; och biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 44—46.

Biföllos.

Punkten 47.

Utskottet hade hemställt:

*Om anslag för
utarbetande af
geografiska
kartor.*

att, enligt derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, till utarbetande af geografiska kartor för folkundervisningens behof ett extra anslag af 1,500 kronor måtte för år 1878 anvisas.

Efter uppläsning af denna hemställan anförde

Friherre Nordenfalk: Jag ämnar yrka bifall till detta ringa men nyttiga anslag; men jag ber att derjemte få uttala den förhoppning, att till nästa riksdag i Kongl. Maj:ts proposition angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel få se detta anslag föreslaget till en sådan förhöjning, att det dermed afsedda ändamål snabbare kan åstadkommas än med det nuvarande ringa beloppet torde vara möjligt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 48 och 49.

Blefvo äfven bifallna.

Punkten 50.

*Om anslag till
aflöning m. m.
åt fyra rätts-
kemister.*

I anledning af Herr C. Adelskölds inom Första Kammaren afgifna motion, N:o 28, hvaruti föreslagits, att Riksdagen ville för år 1878 ställa ett belopp af 20,000 kronor till Kongl. Maj:ts disposition för att användas till aflöning och ersättning för kemikalier åt fyra rättskemister i och för tillämpningen af Kongl. förordningen den 7

Januari 1876 angående försäljning af arsenik samt andra giftiga ämnen och varor, hade Utskottet på anförda skäl tillstyrkt:

att Herr C. Adelskölds förevarande förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Om anslag till
aflöning m. m.
åt fyra rätts-
kemister.
(Forts.)*

Angående denna fråga yttrade

Grefve Sparre: Jag har icke begärt ordet för att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag, oaktadt jag ej kunde alldeles sakna skäl till det förra, emedan jag anser Utskottets utlåtande icke vara tillräckligt utarbetadt, men då vi hafva den lyckan att bland oss se Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet, hvilken utöfvar högsta tillsynen öfver våra sundhetsförhållanden, har jag icke velat låta denna punkt i tysthet gå förbi, utan att tillkännagifva, att motionens syfte åtminstone hos en af denna Kammars ledamöter vunnit sympatier.

Vi äro nu så öfversvämmade med förgiftade varor från utlandet, att man snart icke vågar köpa något utan att förut på kemisk väg låta undersöka detsamma. Och om nu något biträde kunde vara att tillgå, derigenom att man vid Tullstaten anställde personer, som vore skickliga att kemiskt undersöka de varor, som importerades från utlandet, vore det ju särdeles lämpligt.

Förhållandena äro nemligen nu, tyvärr, sådana, att man till den grad förfalskat eller rent ut sagdt förgiftat färgerna å varor, som från utlandet införas, hvarigenom priserna på sådana artiklar kunnat sättas betydligt lägre än på dem, som tillverkas inom landet, att det för en köpare är rent af farligt.

Jag har endast velat säga detta för att uttala mina sympatier för den tanke, som ligger till grund för motionen, men har icke något yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kammar-
ren Utskottets hemställan.

Punkterna 51—62.

Biföllos.

Punkten 63.

I sin inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 37, hade Herr *Jonas Jonasson* i Gullaboås, med hvilken flere ledamöter af Kam-
maren instämt, framställt det förslag, att Riksdagen ville till Kongl. Maj:ts förfogande under år 1878 ställa ett belopp af 15,000 kronor, att användas till utsändande inom riket af nykterhetspredikanter

*Om anslag till
nykterhetens
befrämjande.*

Andra Kammarens Prot. 1877. N:o 34.

Om anslag till nykterhetens befrämjande. och till nykterhetens befrämjande jemväl på annat sätt, som Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt och för ändamålet gagneligt.

(Forts.)

Utskottet hade, beträffande detta förslag, uti förevarande punkt hemställt:

att förslaget icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af motionären

Herr Jonas Jonasson, som yttrade: Det är ledsamt nog, att man skall höra så många klagorop från alla orter inom landet öfver missbruket af starka drycker.

Vi känna litet hvar, huru hundratusentals invånare från alla landets gränser genom petitioner ropat till konungatronen om hjälp emot detta onda.

Från svenska folket utgå dagliga rop till Riksdagen och myndigheterna om hjälp emot detta elände, men hittills hafva alla dessa jemmerrop varit utan verkan, likasom om de icke hade skäl för sig. Men, mine Herrar, vi behöfva icke gå långt för att finna, att dessa nödrop äro ganska befogade.

Se vi på brottsmålsstatistiken för hufvudstaden, så gå åtalade fyllerimål till nära 4,000 under ett år, utom alla andra brott, som skett genom bränvin eller under ruset.

Gå vi till fängelserna, så se vi dem fullpackade af brottslingar, och hvilken man frågar om orsaken, så blifver svaret: bränvinet.

Tänkom oss de tusentals olyckliga äktenskap, och de föräldrar och barn, som skola se sina anhöriga sitta inom fängelsernas murar, hvilka, om icke bränvin varit, kunnat se bättre dagar; ja, huru hustru och och barn få sitta i sin koja med uthungrade kroppar och fylla sin lägel med tårar, då mannen kommer berusad hem, och den sörjande hustrun och barnen kunna få söka sitt skydd under bar himmel öfver natten!

Ja, mine Herrar, här är så mycket elände, som dryckenskapen åstadkommer, att ingen menniska kan uttala allt elände, som sker under ruset.

Med fäst afseende på allt detta, tror jag icke, att svenska folket klagar utan orsak, utan att deras klagan öfver bränvinsfloden är mycket befogad.

Men hvad skall nu Riksdagen göra, för att i någon mån gå dessa tusentals sörjande individer till mötes?

Vi stifta lagar om bränvinstillverkning, om bränvinsförsäljning, och då har man alltid gått ut från den åsigt, att man icke kan stifta lagar, som hindra superiet, utan skall superiet hindras, så måste det ske på öfvertygelsens väg, och jag tror detsamma: att öfvertygelsens väg är den enda väg för den, som ligger fången under lasten.

Låtom oss derföre, mine Herrar, söka till att göra något!

Staten drager en årlig inkomst af 14 à 15 millioner ur den fattiges ficka. Uppoffrade staten en liten skärf till den fattiges räddning, så vore det väl behöfligt inom vårt land, som skall anses som ett kristligt land, men nu ligger nedsänkt i elände.

*Om anslag till
nykterhetens
befrämjande.*

(Forts.)

På 1850-talet, då landet var på väg att gå under i samma elände, gjorde konung Oscar I stora uppoffringar af egna medel genom att han sände ut nykterhetspredikanter jemte andra, som hjälpte till, och det lyckades till en stor del.

Låt om oss nu, mine Herrar, uppoffra den lilla summa, jag begärt i min motion, till nykterhetens befrämjande, så kunna många själar blifva räddade, och jag är viss på, att vår nuvarande Konung, som högt älskar sitt folk och land och icke vill att det skall förgås i elände, icke skall undandraga sig att gå Riksdagen till mötes i denna ömmande och viktiga fråga.

Det är under detta hopp, som jag dristar yrka afslag på Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Gustaf Jonsson: Ingen lär väl kunna förneka, att motionären med sitt förslag haft ett ädelt syfte och att hans motion berör ett ämne, som för vårt land är af stor betydelse. Man må hysa hvilka åsikter som helst i detta ämne, så tror jag dock, att alla måste vara ense derom, att något bör göras i denna viktiga sak. Utskottet har nu emellertid ansett, att man på frivillighetens väg bäst skulle kunna vinna, hvad motionären åsyftat och vi alla önska. Jag sökte nog inom Utskottet vinna något understöd för motionen, men jag blef ensam om min åsigt och måste sålunda låta den falla, och deri fick jag finna mig; och lika litet tyckes något understöd vara att påräkna inom Kammaren, att döma af, att någon uppmärksamhet icke egnades motionärens nyss afgifna anförande. Jag skall därför också för min del låta för denna gång bero vid Utskottets afstyrrande.

Herr Danielsson: Jag antar, att det var högst få af Kammarens ledamöter, som kunde höra hvad motionären yttrade, men som jag har min plats strax invid honom och sålunda var i tillfälle att höra hvad han sade, så kan jag icke underlåta att på det kraftigaste protestera emot större delen af hvad som förekom i hans anförande. Han talade om, att nödrop höjdes från alla delar af landet, och framkastade beskyllningar, om att svåra skuggsidor, vida öfvervägande andra länders i fyllerilasten, skulle vidlåda vårt folk. Jag hemställer till motionären, om han icke sjelf, vid närmare eftersinnande, är villig medgifva, att han gjort sig skyldig till åtskilliga öfverdrifter.

Detta är hvad jag i korthet velat yttra; och jag tror, att om vi skulle börja skicka kring landet predikanter, som han föreslår, vi derigenom skulle åstadkomma en verkan alldeles motsatt den motionären åsyftat. Det synes åtminstone mig, som hade vi redan förut mer än tillräckligt af sådana der kringresande predikare, som

Om anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)

endast förvirra sinnena och ställa till oreda inom familjerna. Min åsigt är, att målet icke på den vägen kan vinnas, utan att det är bäst att se tiden an, och jag är fullt förvissad, att det mål motionären afser endast kan vinnas på den sunda folkbildningens väg.

Häruti förenade sig herrar Pehr Nilsson i Vittjerf och Johan Erickzon.

Herr Peter Olsson: Jag är på det innerligaste öfvertygad, att den ärade motionären med sitt förslag haft de ädlaste och för vårt fosterland mest välbetänkta afsigter. Jag är likaledes öfvertygad, att det mål han eftersträfvat är det, hvartill vårt land och särskildt Riksdagen bör sträfva. Men på samma gång tror jag äfven, att den väg han för målets vinnande föreslagit icke är den rätta, utan att en verksamhet af den art han velat framkalla hädanefter likasom hittills bäst utföres på frivillighetens väg; och jag betviflar icke heller, att de derfor erforderliga ekonomiska hjälpmedel likaledes skola kunna genom frivilliga bidrag åstadkommas. I samma mån denna frivilliga verksamhet till nykterhetens befrämjande skulle komma att af staten understödjas, i samma mån befarar jag att ett sådant statens ingripande skulle derpå inverka förlamande.

Af dessa skäl tillåter jag mig yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Jag har ånyo begärt ordet med anledning af ett yttrande af min vän här till höger, som påstod, att jag gjort mig skyldig till öfverdrift, då jag sagt, att från flera landsändar höjts nödrop öfver dryckenskapslastens tilltagande. Jag ber då att få hänvisa till det faktum, att mer än 100,000 af vårt lands innebyggare ryiligen ingått till Kongl. Maj:t med petitioner om vidtagande af åtgärder till hämmande af denna last; och denna min uppgift torde kunna bestyrkas af Bevillnings-Utskottet, som fått dessa petitioner till sig öfverlemnade.

Vi torde dessutom litet hvar känna till, att, då inom riksdagen det varit fråga om att stifta lagar för försäljning och tillverkning af bränvin eller att genom höjande af bränvinsskatten söka verka till minskning i superiet, så har emellertid framhållits att det vore icke på lagstiftningens utan på öfvertygelsens väg, som man borde söka vinna detta mål. Denna åsigt gillar äfven jag, och just därför har jag väckt denna motion, att jag anser, att man bör upplysa drinkaren om den olyckliga belägenhet, hvori han befinner sig; och något annat sätt att öfvertyga människorna om skadan af att hängifva sig åt dryckenskap lär väl icke finnas, än att nu likasom på 1850-talet, då tillståndet var detsamma som nu, utsända lärare, som öfver allt i landet predika nykterhet.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar, som derunder blifvit framställda, gaf herr Talmannen pro-

positioner ej mindre på bifall till Utskottets hemställan än jemväl på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, motionärens förslag måtte antagas; och förklarade herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef begärd samt företogs enligt en rra uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, lydande sålunda:

*Om anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)*

Den som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 63 punkten af utlåtandet N:o 21,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan bifallit Herr Jonas Jonassons ifrågavarande motion.

Voteringen utföll med 126 ja mot 21 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 3.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 21), med anledning af återremiss af utlåtandet n:o 1 den 27 sistlidne Februari angående ändring af folkskolestadgans § 4, sådan hon lyder i Kongl. kungörelsen den 29 December 1860.

*Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan.*

Under fortfarande tillstyrkande af bifall till herr August Petersons i ämnet afgifna motion, hade Utskottet uti förevarande utlåtande gjort den hemställan,

»att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes bereda sådan ändring af gällande föreskrifter i fråga om folk- och småskolelärares aflöning, att för lärare eller lärarinna vid folk- och småskola äfvensom biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola, till hvilkens aflönande statsbidrag utgår, och hvilkens tjänstgöring fortgår utöfver åtta månader af året, lönen för hvarje öfverskjutande månad skall ökas med en åttendedel af det belopp, hvartill lärarens eller lärarinnans årliga minimilön beräknas, deri husrum, bränsle och kofoder icke inberäknade.»

Sedan uppläsning skett af detta förslag, lemnades ordet på begäran till:

Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan.
(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Då Utskottets förra förslag förelåg till behandling, yrkade jag afslag derå, emedan jag ansåg det vara i hög grad olämpligt. Och jag gör samma yrkande med afseende å det nu föreliggande förslaget, emedan ett bifall till detsamma numera vore, enligt min tanke, så mycket mer olämpligt, som Kam-maren beträffande åtskilliga punkter inom åttonde hufvudtiteln fattat beslut, hvilka med detta förslag icke stå väl tillsammans. Man kan väl icke gerna föreställa sig möjligheten af att folkskoleläraren skulle kunna åtaga sig den förökade undervisningsskyldighet, som skulle utsträckas ända till 11½ månader af året. Och är sådant icke tänkbart, så vet jag icke, huru föreliggande förslag skall kunna tillämpas. Enligt Stats-Utskottets utlåtande angående nyssnämnda hufvudtitel i punkten 20, hvilken är af denna Kammar och, såsom jag tror, äfven af Medkammaren bifallen, är ett anslag af 30,000 kronor beviljadt för inrättandet af s. k. fortsättningsskolor. Dessa fortsättningsskolor äro afsedda att meddela undervisning åt dem, som genomgått sin kurs i folkskolan, och undervisningen i dem skulle pågå i sex veckor, utan att derigenom undervisningen i folkskolorna i någon mån inskränktes. Då nu undervisningen i dessa sistnämnda skolor, hvars minimitid är åtta månader, kan utsträckas till tio månader, så följer deraf, att folkskolelärarne, om de derjemte skola bestrida undervisningen i fortsättningsskolorna, finge sig anförtrodd en undervisning, hvilken, såsom jag nyss nämnde, kunde komma att omfatta 11½ månader af året. Och detta synes mig rent omöjligt. Fortsättningsskolan skulle följaktligen blifva om intet, så framt den icke skulle inkräkta på den för öfriga undervisningen afsedda tiden, nemligen på den 9 och 10 månaden; men inträffar detta, så kan åter det ifrågavarande förslaget icke tillämpas. Jag tror således att de nu föreslagna åtgärderna lända hvarken församlingarne, skol-lärarne eller undervisningen till fördel. Församlingarne skulle nem-ligen, derest undervisningen i folkskolan utsträckes öfver åtta måna-der om året, icke få något gagn af fortsättningsskolan, men få vidkännas ökade utgifter för folkskolelärarnes aflöning, något, som icke inträffar om läraren sysselsättes i den senare, ty staten be-står då halfva lönen. För folkskoleläraren vore den nya anordningen i det afseendet mindre förmånlig, enär han för undervisningen i fortsättningsskolan finge uppbära en högre aflöning än i folkskolan, eller motsvarande 100 kronor i månaden, till hvilket belopp aflö-ningen icke annars uppgår, om ock det förevarande förslaget antages. Jag tror sålunda, att, huru man än betraktar den föreslagna an-ordningen, så skall den befinnas olämplig, och att följaktligen något annat än rent afslag å den föredragna punkten icke gerna bör komma i fråga. Ätminstone måste jag för min del yrka afslag å densamma.

Herr Jöns Rundbäck: Jag kan icke, i likhet med den före-gående talaren, finna, att de beslut, Kammararen rörande åttonde

hufvudtiteln förut fattat. på minsta vis skulle föranleda till ett afslag å denna punkt. Försättningsskolan är *en* sak, och denna skollärares förpligtelse att läsa 9 å 10 månader om året är en annan sak. Tvärtom, om Kammararen icke bifaller detta betänkande, blifver orättvisan hädanefter mycket svårare än hittills. En församling önskar t. ex. inrätta en fortsättningsskola, d. v. s. en skola. der de barn, som redan utträdt ur skolåldern, kunna åtnjuta fortsatt undervisning. En sådan församling erhåller då 50 kronor i månaden såsom bidrag till skollärares aflöning, i händelse församlingen sjelf bidrager med ett lika belopp i månaden. Vill åter en annan församling utsträcka undervisningstiden i folkskolan till 10 månader, så åligger det skollärares enligt nu gällande bestämmelse att för 2 tunnor spanmål i månaden, hvilket under nuvarande markegångspris utgör 30 kronor, meddela undervisning. Sådana omständigheter kunna inträffa. Inträffar åter den omständigheten att församlingen icke vill utsträcka den tid, under hvilken undervisning skall meddelas, öfver 8 månader, har detta betänkande ingen verkan, och i sådant fall blifver det ingen uppoffring hvarken för församlingen eller för statsverket, måhända för församlingen till viss grad. Hvad småskolelärares beträffar, är det sant, att vi för dem höjt lönerna, men äfven der afser detta beslut en lagligen bestämd undervisningstid af 8 månader om året, men för den öfverskjutande undervisningstiden, i fall en församling fordrar en sådan, finnes för närvarande icke heller här någon bestämmelse, som tillförsäkrar läraren eller lärarinnan att för detta öfverarbete erhålla en godtgörelse, som befinner sig i behörig proportion till den ersättning, hvilken för den normala tjänsttiden är medgifven.

Vid sådant förhållande tror jag, att Utskottets föreliggande förslag ej kan förnekas vara fullt billigt och befogadt, och för min del anser jag således, att ingenting numera bör föranleda till afslag å denna sak. Då frågan i fjor var föremål för Riksdagens begrundande uttalades inom Första Kammararen varma sympatier för densamma och det var mera af formela betänkligheter än af någon animositet mot saken, som densamma då föll. De förut under denna hufvudtitel fattade besluten kunna i alla händelser, såsom jag förut erinrat, icke inverka något på denna fråga.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr Lind.

Herr Linder: Jag instämmer fullkomligt uti den siste ärade talarens yttrande; och om Herrarne behaga skänka ett par ögonblicks uppmärksamhet åt en röst från Utskottet, som nu tagit denna fråga i förnyadt öfvervägande, skulle det glädja mig om jag lyckades göra klart, dels hvad Utskottet menat, dels hvilket förhållande eger rum mellan det beslut, Kammararen och Riksdagen under åttonde hufvudtiteln 20:de punkten redan fattat, och det förslag till beslut, som här före-

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.

(Forts.)

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.

(Forts.)

Uti 20:de punkten under åttonde hufvudtiteln har Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning fattat beslut i afseende på fortsättningsskolorna, d. v. s. skolor, der undervisning lemnas äldre barn, hvilka i själfva verket redan lemnat skolan, och genomgått fordringarna för minimikursen samt således endast en kortare tid åtnjuta undervisning för repeterande af det redan inhemtade samt ytterligare förkofran så långt ske kan. Fortsättningsskolan är afsedd för sådana barn, som redan genomgått den egentliga folkskolan; och dessa barn skola uti den förra skolan erhålla vidare undervisning under den tid af året, som återstår, sedan den för folkskolan bestämda undervisningstid af 8 månader om året förflutit. För att uppmuntra fortsättningsskolan har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att »för aflönning af lärare vid fortsättningsskolan», för så vidt undervisning der meddelades utom den för folkskolan bestämda tid af 8 månader om året, anvisa ett förslagsanslag af 30,000 kronor. Denna Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottet uti 20:de punkten af dess utlåtande N:o 21 tillstyrkta hemställan har Riksdagens båda Kamrar nyss bifallit. Genom de grunder, som härför af Kongl. Maj:t angifvits och hvilka jemväl blifvit af Kamrarne godkända, har i detta afseende vidare blifvit bestämdt, att för 4 veckors undervisning i fortsättningsskolan utöfver folkskolans ordinarie lärotid läraren skulle åtnjuta 100 kronor och i förhållande dertill för längre eller kortare tid, af hvilken ersättning kommunen och staten skulle utgifva hälften hvardera, dock att 75 kronor vore det högsta statsbidrag, som till någon fortsättningsskola kunde erhållas. Den fråga, hvarom Första tillfälliga Utskottets föreliggande betänkande handlar, gäller deremot något helt annat. Den afser nemligen en hemställan: »att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes bereda sådan ändring af gällande föreskrifter i fråga om folk- och småskolelärares aflönning, att för lärare eller lärarinna vid folk- och småskola äfvensom biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola, till hvilken aflönande statsbidrag utgår, och hvilken tjänstgöring fortgår utöfver åtta månader af året, lönen för hvarje öfverskjutande månad skall ökas med en åttendedel af det belopp, hvartill lärarens eller lärarinns årliga lönen beräknas, deri husrum, bränsle och kofoder icke inberäknades. För att förtydliga detta vill jag taga ett exempel: om en församling har en folkskolelärare, hvilken läser på 2 stationer, och församlingen ålägger honom att undervisa 10 månader om året, 5 på den ena och 5 på den andra stationen, har församlingen således anlitat denne lärare 2 månader längre, än han enligt lag är för minimilönen skyldig att meddela undervisning. För detta öfverarbete åligger församlingen enligt nu gällande folkskolestadga att till läraren utgifva 4 tunnor spannmål eller 2 tunnor för hvarje månad, under det att, enligt Utskottets förslag, den månatliga ersättningen för läraren skulle utgöra en åttendedel af den kontanta minimilönen, det vill säga 62 kronor 50 öre, enär denna blifvit bestämd till 500 kronor, men 75 kronor för de lärare som

uppbära maximilön, hvilken blifvit bestämd till 600 kronor. Vid den öfverarbete, som afser fortsättningsskolan, afses *andra* barn än den egentliga folkskolans, nemligen de äldre, som redan lemnat folkskolan; vid det öfverarbete, hvarom i Utskottets föreliggande betänkande är fråga, afses den egentliga folkskolans barn. Häraf torde det vara bevisadt, att hvad som här föreligger är något helt annat än det, hvarom Riksdagen, enligt hvad här ofvan blifvit omförmäldt, nyss fattat beslut, och att således Första Tillfälliga Utskottets hemställan rörande denna fråga icke heller kan anses stå i strid med detta Riksdagens beslut, utan att båda i stället afse fullkomligt olika saker. — Detta rörande det af flere talare berörda förhållandet emellan båda frågorna.

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.

(Forts.)

Ívad beträffar sjelfva det föreliggande ärendet, så syntes det mig, då detta förra gången var före, att Kammaren var fullt deciderad. Jag tyckte mig nemligen finna af den diskussion, som i Kammaren då fördes angående denna fråga, att åtminstone flertalet af ledamöterna voro benägna för att i *sak* biträda Utskottets i öfverensstämmelse med motionen gjorda hemställan, och att den af Kammaren beslutade återremissen endast gälde den *form*, hvaruti Utskottet framställt sitt förslag till beslut. Enligt Kammarens mening innebar nemligen detta förslag icke full tydlighet i afseende å tillämpningen, för den händelse detsamma, sådant det af Utskottet blifvit formuleradt, skulle blifva Riksdagens beslut, och på grund häraf, men icke af något annat skäl, yrkades på återremiss. Nu har emellertid Utskottet försökt att formulera sin hemställan på ett sådant sätt, att de med anledning af den förra formuleringen uttalade betänkligheterna böra kunna anses undanröjda.

Jag erinrar mig mycket väl, att samme ärade talare på Hallsbänken, som nyss yttrade sig i frågan, förra gången densamma diskuterades ej hade någon annan anmärkning att göra mot Utskottets hemställan än rörande sjelfva saken, hvilken han ogillade, och det gjorde han äfven nu. Men det är ju en sak för sig.

Med hvad jag nu nämnt har jag egentligen blott afsett att göra klart för Kammaren, hurusom det beslut Kammaren fattat under 20:de punkten af Stats-Utskottets utlåtande n:o 21, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens 8:de hufvudtitel, ej berör den sak, hvarom här är fråga.

Jag yrkar bifall till Första Tillfälliga Utskottets uti föreliggande betänkande gjorda hemställan.

Herr Nils Petersson: Den kännedom, jag har om skolfrågor och hvad dermed står i sammanhang, gör, att jag måste, i likhet med den förste talaren, yrka afslag å detta betänkande. Det är alldeles gifvet, att detta oupphörligt återkommande reglementerande för folkskolorna måste verka skadligt i flera hänseenden; ty det föranleder tvister emellan de särskilda församlingarna, ity att hvarje nytt förslag har sina försvarare liksom

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.
(Forts.)

ock sina vedersakare. Det framkallar vidare stridigheter emellan dels församlingen och dess lärare och dels emellan dessa senare inbördes, ty man tror å ömse sidor, att afsigten är att tilltvinga sig rättigheter på det rättas och billigas bekostnad.

Jag skulle vilja ådagalägga, att vid det nuvarande aflönings-sättet föreligger icke en så stor orättvisa, som man velat påpeka, emedan lefnadskostnaderna äro på åtskilliga orter så betydligt olika, att t. ex., äfven om en lön på en ort kan anses allt för ringa, denna lön dock på en annan ort, der lefnadskostnaderna äro billiga, blir fullt tillräcklig för dess innehafvare och motsvarar en flerfaldiga gånger större summa på en mera dyr ort. För öfrigt torde härtill läggas såsom ytterligare skäl emot detta reglementerande i afseende på lönevilkoren, att jag håller före, att det må bero på församlingarna sjelfva att aflöna sina lärare efter deras olika kunskapsmått samt förmåga att meddela undervisning. Detta är, säger jag, något som bäst regleras af församlingarna och lärarne inbördes, likasom ock frågan om öfverarbete och ersättning derför.

För öfrigt, om församlingarna vilja anställa dylika lärare, som betinga sig ökad ersättning för en utvidgning af arbetstiden från 8 till 10 månader, så kan folkskoleinspektören komma och säga stopp för ett sådant aftal. Jag anser, att församlingarna böra i detta hänseende vara oförhindrade att besluta och att man bör låta folkskolan fritt utveckla sig sjelf, ty hvarje tvångsåtgärd, som verkar hämmande på befrämjandet af ett nyttigt ändamål, är efter min åsigt förkastlig.

Under sådana förhållanden kan jag icke annat än yrka afslag å Utskottets hemställan i förevarande betänkande.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Kammaren har varit så frikostig under denna riksdag vid beviljandet af medel till såväl det ena som det andra ändamålet, som upplysningen rör, att jag anser mig böra hemställa till de varmaste ifrarne, om de icke skulle vilja låta sig nöja med hvad Riksdagen hittills åtgjort angående folkskoleväsendets ordnande, samt lugna sig åtminstone till nästa år, då det må blifva tid nog att framkomma med de önsknigar, som må ligga dem om hjertat.

Jag yrkar afslag å Utskottets förevarande hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: Jag kan sannerligen icke inse hvad man här egentligen åsyftar, då, enligt min tanke, vare sig man vill bereda fördel åt lärarne eller församlingarna, man i båda fallen förfelar målet. En föregående talare har nemligen visat, att, äfven om det föreliggande förslaget godkändes, folkskolelärarne komme att få mindre betalning för den öfverundervisning, som de lemna åt barnen i den egentliga folkskolan, än för undervisningen i den s. k. fortsättningskolan, ity att de i förra fallet skulle erhålla en betalning af 63 kronor, men i det senare 100 kronor pr månad. Så påstår

verkligen nämnde talare, och jag drager icke i tvifvel, att han bör hafva reda på den saken.

Då således skolläraren icke kan få någon vinst af det nu föreslagna aflönings sättet, så frågas: hvad kunna väl respektive församlingar derpå vinna? Jag kan icke inse, att de dervid få någon fördel. Ty skall detta tillämpas, få församlingarna tillsläppa 63 kronor i månaden i stället för 50 kronor, hvadan förändringen således icke vore till vinst för församlingarna. Ej heller kan jag inse, att förändringen tjenar till skolans bästa, såvidt man icke anser fortsättningsskolan skadlig, hvilket väl dock ej torde vara fallet, eftersom man gifvit lärarne bättre aflöning för undervisningen i fortsättningsskolan än för undervisningen af de mindre barnen. Icke heller med afseende derå, att kammaren förut fattat ett beslut i motsatt riktning, kan förändringen anses önskvärd. Vi hafva nu en längre tid gjort så många förändringar i bestämmelserna rörande folkskolan, att vi väl snart icke veta hvad som är det rätta. För min del skulle jag anse det bäst att gifva folkskolelärarne skälig kontant lön i ett för allt. Detta vore en förenkling, och då visste skolrådet hvarefter det hade att rätta sig. Åtminstone vore det bättre än detta eviga laborerande med folkskolan, hvilket är mig motbjudande, men hvarmed intet vinnes. Då jag således icke förstår för hvad man egentligen ifrar, fortfar jag i mitt yrkande om afslag å Utskottets betänkande.

Herr August Peterson: Om jag ansåge, att genom det beslut Kammaren fattat vid 20:de punkten af åttonde hufvudtiteln angående understöd för lärarnes aflöning vid fortsättningsskolan äfven denna fråga kunde anses afgjord, skulle jag afstå från mitt förslag, men då jag icke härom blifvit öfvertygad, kan jag icke göra detta. Med fortsättningsskolan är nemligen icke samma förhållande som med folkskolan, att läraren kan åläggas att mot ersättning undervisa der öfver den normala tiden af 8 månader, utan undervisningen är här helt och hållet frivillig. Då läraren några söndagar eller andra dagar under ferierna lemnar undervisning åt de barn, som redan genomgått folkskolan, kallas detta enligt min uppfattning fortsättningsskola. — För denna undervisning har nu en skälig ersättning blifvit bestämd, men för undervisningen i folkskolan utöfver de 8 månaderna eger han enligt nu gällande författningar uppbära en ersättning af endast två tunnor spanmål i månaden. Att skolan skulle förlora på en förändring i det af mig föreslagna syfte, tror jag icke, ty det är gifvet, att, då läraren nu för sitt öfverarbete åtnjuter endast omkring 28 kronor i månaden i stället för 62 kronor 50 öre eller 75 kronor under den normala tienstetiden, måste han under förstnämnde tid skaffa sig biförtjenster genom skrifning o. d., hvarpå skolan omöjlig kan vinna. Då för öfrigt skilnaden mellan fortsättningsskolan och folkskolan blifvit af såväl herr Jöns Rundbäck som Utskottets Ordförande, herr Linder, tydligt visad, tror jag mig ega tillräckliga skäl att yrka bifall till Utskottets förslag.

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.
(Forts.)

Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan.
(Forts.)

Herr Rundgren: Då under förliden riksdag en fråga af likartad beskaffenhet med denna förevar, var jag, om jag icke bedrager mig, den ende eller åtminstone en bland de få som yttrade några betänkligheter i frågan. Man vände då mot mig det argumentet, att man icke väntat att från en person i min ställning finna obenägenhet att höja folkskolelärares löner. Jag tror, att min föregående verksamhet inom ett samhälle, der jag i många år arbetade jemväl för folkskolan, kan vara tillräcklig grund för mig att antaga obehörigheten af en sådan beskyllning. Hvad som förmått mig att uppträda mot berörda förslag måste således vara öfvertygelsen derom, att det ingalunda för folkskolan — och man får väl erkänna, att folkskolan här måste i första rummet afses — åtminstone icke i alla trakter af landet kan vara förmånligt. Jag yttrade derföre redan vid förra riksdagen, att åtminstone inom det stift, jag tillhör, första effekten af bifall till Utskottets då afgifna betänkande ingalunda skulle blifva god. Dessa anmärkningar har jag ansett mig böra förutskicka, för att kunna så mycket lättare röra mig i fråga om sjelfva saken.

Jag fruktar, att genom det inflytande, som staten och Riksdagen synas allt mer och mer vilja utöfva såsom ett tryck på kommunerna, kan i ganska väsentlig mån intresset för folkskolan försvagas inom kommunerna. Det är redan inom denna Kammaré förut i dag yttradt, att genom dessa oupphörliga förändringar, som från Riksdagens sida göras och genom de vexlande förslag, som inom Riksdagen väckas, befinna sig kommunerna i ett fullkomligt osäkerhetstillstånd i afseende på ordnandet af sina folkskolor. Jag anser att staten icke bör i så väsentlig mån inverka, som den synes göra. Folkskolan är en församlings-angelägenhet, och förhållandet med kommunerna är i vårt vidsträckta land så olika, att hvad som kan vara fördelaktigt inom en del af riket, kan inom en annan del vara skadligt. Det är derföre jag tror, att staten väl bör understödja och uppmuntra kommunerna genom löfte om tillskott för deras folkskolor, men på samma gång lemna de särskilda kommunerna den frihet, som för dem är oafvislig, om de skola kunna hvar för sin ort på lämpligt sätt ordna sina förhållanden. Så anser jag fullt riktigt att Stats-Utskottet föreslagit och Riksdagen bifallit en förhöjning i aflöningen för lärarne vid småskolorna, under vilkor af motsvarande uppoffring från församlingens sida. Der har Riksdagen icke uttryckligen förklarar att lönen skall höjas till 300 kronor, utan endast gifvit löfte om understöd, för den händelse en församling vill förbättra sina småskolelärares och lärarinnors löneförmåner. Likaså anser jag för folkskolan mycket gagnande det väsentliga tillägg Stats-Utskottet och Riksdagen gjort, nemligen att läraren eller lärarinnan skall få del af anslaget, endast så vida de förvärfvat nödiga kunskaper. Bekant torde nemligen vara för en eller annan inom Kammaran, huru otillfredställande småskolelärares och lärarinnornas kunskapsmått i allmänhet varit. Sådant kommer sig deraf

att småskolorna så hastigt växt upp, att kommunerna varit nödsakade att begagna de krafter som funnits, äfven om de varit underhålliga. Men för staten kan skäl icke förefinnas att gifva understöd innan läraren eller lärarinnan visat sig ega erforderliga kunskaper. Ett sådant beslut som det nu nämnda är fullt riktigt, ty derigenom befordras folkskolan. Man tvingar icke kommunerna till att förhöja lönen, men man gifver dem utsigt att, om de sjelfva vilja göra uppoffringar, erhålla bidrag från statens sida.

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.
(Forts.)

Att deremot, såsom nu föreliggande förslag afser, göra den allmänna bestämmelsen för hela riket, att lönen skall anses utgå för åtta månaders undervisning, och att således dels lärare skola kunna vägra undervisa längre tid än 8 månader om året, dels ega rätt att fordra förhöjning i sin lön till en åttondel för hvarje månad han utöfver denna tid undervisar, detta är att göra för stort intrång i kommunernas frihet. Det kan ju finnas orter inom riket, der åtta månaders läsning är fullt tillräcklig; inom andra delar af riket äro åter förhållandena ingalunda sådana. Kan väl då vara skäl, att under sådana omständigheter Riksdagen tvingar hvarje kommun till den uppoffring här är i fråga?

För min del anser jag visst icke, att det är för mycket, om folkskoleläraren får hvad Utskottet föreslagit; tvärtom. Jag unnar honom gerna både detta och mera till, men måste fråga mig sjelf: hvad inflytande har detta på folkskolesaken? och dessutom: månne det är så säkert, att genom ett sådant stadgande lärarens lön blir höjd. Sådant blir naturligtvis beroende derpå, om kommunerna låta folkskoleläraren eller lärarinnan meddela undervisning utöfver åtta månader. Men för min del är jag fullkomligt öfvertygad derom, att mången kommun skall säga; vi äro nöjda med åtta månaders läsning; om så sker, verkar ju stadgandet icke till löneförhöjning utan till löneförminskning. Vi finna således, att icke under alla förhållanden Utskottets syfte af löneförhöjning vinnes. Man kan således tala emot denna sak utan att göra sig saker till den beskyllningen, att man icke unnar folkskolelärarne högre löner.

En annan fråga är den, i hvad mån, om detta blifver Riksdagens beslut, en inskränkning i läsetiden häraf blir en följd. Jag instämmer helt och hållet i hvad en talare nyss yttrade, att det nemligen inom Riksdagen låter ganska frikostigt, då fråga är om att anslå löner till lärarne vid folkskolorna, men då man kommer till församlingarne och vill taga deras skyldighet i detta afseende i anspråk, kan det hända, att det låter helt annorlunda. Jag är derom viss, att många af dem, som nu så starkt ifrå för denna sak, måhända, då de komma till sina församlingar, skola mötas med den förklaringen, att man nöjer sig med undervisningsmeddelande under 8 månader. En sådan inskränkning i undervisningstiden kan gå an uti kommuner med ett mindre antal invånare och med ringa utsträckning; men tänker man på Vermland och Norrland med dess vidsträckta bygder, der det är sällsynt att man har fasta skolor,

Om ändring af utan nästan uteslutande ambulatoriska, hvad inflytande skulle icke § 4 i folkskolestadgan. derstädes ett dylikt förfarandé hafva? Utan tvifvel ett högst menligt inflytande på folkskolornas utveckling.

(Forts.)

Än vidare frågar jag, i hvad mån förevarande förslag inverkar på inrättandet af nya lärareplatser och följaktligen på statsutgifterna. Svar derpå är icke lemnadt. Men jag föreställer mig, att, då Riksdagen i allmänhet är så angelägen, att sakerna skola utredas innan man beviljar ett anslag, man icke gerna på rak arm kan antaga ett förslag som i så högst väsentlig mån kan inverka på statsutgifterna. Det är ju nemligen tydligt, att om en församling anser, att läraren icke bör läsa mera än 8 månader, men ändock vill bibehålla anordningarne för sin folkskola, så finnes ingen annan utväg än att inrätta en eller flere nya lärareplatser. För sådan lärareplats måste staten tillskjuta $\frac{2}{3}$ af lönen. Männe icke vid sådant förhållande, innan man ingår på ett förslag som visserligen ser mycket enkelt ut, men dock innebär möjligheten af stora så väl församlings- som stats-utgifter, man bör söka erhålla full klarhet i frågan genom att från folkskoleinspektörerne inom alla län infordra utlåtande i hvad mån antalet af ordinarie lärareplatser genom ett sådant beslut kan komma att ökas.

Genom allt detta tror jag mig hafva ådagalagt, att hvad jag nu yttrat ingalunda härrörer från någon obenägenhet mot ökande af folkskolelärnarnes svaga löner, utan af skyldig omtanka för folkskolan och med kännedom om stämningen inom församlingarne i detta fall. I det outhärdade skick, hvori frågan för närvarande befinnes sig och med den förmodan jag hyser, att dess antagande skulle kunna menligt inverka på folkskolan, kan jag icke för närvarande understödja detta förslag, utan anser, att Kongl. Maj:t först bör taga denna fråga om hand och genom sina folkskoleinspektörer söka utreda alla dermed sammanhängande förhållanden. Jag instämmer således med dem, hvilka åtminstone för närvarande önska afslag å betänkanDET.

Herr Ivar Månsson: Jag skall anhålla att få instämma med de talare, som yttrat sig för bifall till Utskottets förslag; men kan jag ingalunda instämma med den siste ärade talaren, som icke kunde lemna sitt bifall till detta skrifvelseförslag. Då denna fråga senast förevar till behandling här i Kammaren, tycktes, såvidt jag kan erinra mig, ingen enda röst höjas för rent afslag å denna fråga, utan alla, som i frågan yttrade sig, syntes visa vissa betänkligheter i formelt hänseende för en skrifvelse, sådan som den då föreslagna. Det var nemligen då bestämdt sagdt, att lönen skulle komma att utgöra $\frac{1}{3}$ af den ordinarie lönen för den tid, som lästes öfver de 8 månaderna.

Deruti trodde man skulle vara inberäknad ersättning för husrum, kofoder och vedbrand. På denna grund återremitterades betän-

kandet, för att få detta rättadt; och enligt min åsigt är denna rättelse i förevarande betänkande vidtagen, hvadan jag tror, att man mycket väl bör kunna antaga Utskottets föreliggande förslag.

*Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan.
(Forts.)*

Det har blifvit sagdt, att detta förslag icke skulle medföra några fördelar för folkskolelärarne, icke innebära någon förbättring af deras löner. Jag vet icke, huru man kan påstå något sådant. För den tid utöfver 8 månader om året, som de nu tienstgöra, erhålla de enligt lag 2 tunnor spanmål i månaden, hvilken ersättning, såsom redan blifvit nämndt, representerar ett belopp af omkring 30 kronor i månaden. Enligt nu föreliggande förslag åter skulle deras ersättning för samma tid uppgå till öfver 60 kronor. Detta måtte väl vara en förbättring i deras löneförmåner.

Den siste talaren nämnde, att det icke vore rätt klokt och ändamålsenligt af staten att inblanda sig i en kommuns enskilda angelägenheter. Men jag frågar, om det kan vara klokt och angenämt att ställa så till att församlingarna skola tvista om sådana saker som om den ersättning som bör tillkomma skolläraren för den tid han tienstgör utöfver 8 månader, då det numera är beslutadt, att skollärarne skola läsa 9½ månader om året. För min del anser jag det vara rätt och billigt att nationens representanter klart och tydligt uttala sin mening i detta afseende, på det att dylika obehagliga tvistigheter för framtiden måtte undvikas.

En annan talare yttrade, att det kunde komma att betydligt inverka på frågans slutliga lösning i afseende å lästidens längd; att man här står och ordar vidt och bredt om de särskilda kommunernas villighet att lemna bidrag för den goda saken, men att man, när det kommer till kritan, som man säger, skulle visa sig långt ifrån så frikostig som det här låter, utan tvärtom vara ganska njugg och icke vilja göra några uppoffringar för en längre tids lärare-tienstgöring samt följaktligen stanna vid de förut bestämda 8 månaderna. Ja, är det så, att en kommun icke sätter värde på fördelarne af en ökad lästid i folkskolan, så är det bättre att stanna vid den nu bestämda tiden af 8 månader om året hellre än att tvinga läraren att tienstgöra för så ringa aflöning som 30 kr. i månaden. Jag säger, att, om en kommun icke är så pass frikostig att den vill deltaga med en tredjedel i den ersättning som bör tillkomma lärareu för hans extra tienstgöring, då det nu är beslutadt att staten för samma ändamål skall tillskjuta två tredjedelar af det kontanta ersättningsbeloppet, så må hela frågan förfalla; men en sådan njugg-het tilltror jag ingen kommun om.

I går yttrade en talare här i Kammaren, att det var en ganska stor brist på folkskolelärare i landet.

Äfven jag kan vitsorda att en sådan brist förefinnes, och detta företrädesvis vid en mängd fasta folkskolor på landsbygden. För att nu icke ytterligare öka denna brist utan tvärtom tillgodose lands-

Om ändring af bygdens behof af ytterligare lärarekrafter, är det som jag för min § 4 i folkskolestadgan. del på det lifligaste yrkar bifall till det föredragna betänkande.

(Forts.)

Herr Lyth: Jag ber att till en början och med anledning deraf, att den siste talaren beklagade sig deröfver att Kammaren, då denna fråga senast här förelåg till behandling, nästan enhälligt önskade den förändring, som nu med anledning af återremissen är vidtagen i Utskottets förra förslag, få säga, att frågan numera kommit i en helt annan ställning, sedan Riksdagen under dessa dagar beslutit att lemna understöd åt fortsättningsskolor. Vidare ber jag få instämma med den ärade talaren från Karlstad deruti, att denna fråga unnera befinner sig i det stadium att en närmare utredning verkliggen är af behofvet påkallad, innan man fattar beslut i densamma.

Det är fullt riktigt, såsom herr Nils Petersson sade, att både presterskap och församlingar äro uttröttade af de oupphörliga förändringarna, som vidtagas i folkskolestadgan. Jag är gerna med om att folkskolelärarne skola få full och hög ersättning för den tid som de tienstgöra utöfver den lagstadgade tiden af 8 månader; men icke vill jag gå så långt som att Riksdagen skall kunna ålägga skollärarne att undervisa hela året om. Har nemligen Riksdagen en gång beslutit, att församlingarne skola hafva rättighet att inrätta fortsättningsskolor och ålägga folkskolelärarne att utöfver den förut bestämda tiden af åtta månader undervisa ytterligare två månader, så blir följdén deraf den, att skollärarne först kunna åläggas tienstgöra 10 månader af året och dertill 6 veckor i fortsättningsskolorna, d. v. s. tillsammans $11\frac{1}{2}$ månader af året.

Sälunda skall en församling, om den betalar för öfverläsning hvad som här är ifrågasatt, kunna ålägga skolläraren att läsa under elfva och en half månader om året. Jag har sjelf flera år varit folkskolelärare och kan försäkra, att det knappt torde finnas något för kropp och själ så ansträngande arbete som hans. Följdén af en sådan öfveransträngning, som man nu vill tillåta församlingen att tvinga honom till, måste blifva den, att han i förtid finner sig utarbetad.

Det är af dessa skäl som jag, ehuru villigt erkännande behofvet af någon tillökning i folkskolelärarnes löner, likväl ej kan med min röst biträda föreliggande förslag. Jag yrkar derfor rent afslag, på det man i en framtid, då frågan antagligen återkommer, må kunna föreskrifva åtminstone att skolläraren icke kan åläggas att läsa mera än tio månader af året.

Herr Ola Andersson: Jag inser ganska väl, att mången kan hysa betänklighet mot antagande af den här ifrågasatta förändringen af det skäl, att beslut och förändringar i detta afseende följt så tätt på hvarandra, att det ofta är svårt att veta hvad som är gällande lag. Men något annat skäl mot förslaget kan jag heller icke finna. Vi veta huru ofta tvister egt rum mellan skollärare och

lärarinnor å ena, och församlingarne å andra sidan, om och till hvilket belopp de förstnämnde böra hafva ersättning för den tid utöfver åtta månader, som de undervisa i skolan. Och då jag för min del anser, att skollärarne och lärarinnorna kunna och måste betraktas såsom den svagare parten, vill jag också att de skola genom lag tillförsäkras skäligen ersättning för deras arbete. Ej kan jag fatta huru, såsom den siste talaren påstått, den omständigheten, att folkskolelärarne få bättre betaldt för sitt arbete, skulle kunna vålla större öfveranstängning för dem än hittills, då samma arbete ålegat dem mot en mindre ersättning. Hvad åter beträffar Herr Rundgrens förmenande, att effekten af den föreslagna ändringen genomförande skulle blifva, att församlingarne icke vidare komme att ålägga sina folkskolelärare någon undervisning utöfver de åtta månaderna, så tror jag, att en sådan verkan snarare skall visa sig vara till fördel än skada. Ty jag ser hellre att skollärarnes krafter sparas. än att de öfveranstängas genom långvarig undervisning blott derföre, att församlingen får denna undervisning för godt pris.

Man säger vidare, att den föreslagna ändringen icke kommer att blifva till gagn för folkskolan. Jo, först på det sätt jag redan antydt och äfven derigenom, att läraren sker full rätt, och att han får en mera betryggad ställning samt i följd deraf arbetar med friskare mod. Den skall vidare gagna *folkundervisningen*, för att nyttja ett vidsträcktare uttryck. I följd nemligen deraf att undervisningen dessa månader öfver ordinarie tiden kommer att ställa sig lika dyr om icke dyrare än undervisningen i fortsättningsskolan, till hvilken statsbidrag erhålles, skola församlingarne helt säkert hellre göra sina uppoffringar på den sist nämnda, som derigenom, till gagn för folkundervisningen i sin helhet, blefve indirekt befrämjad.

Hur jag än ser saken, tror jag att förslaget kommer att gagna, ehuru jag icke underkänner vigten af det skäl, som anförts deremot i afseende på de tätt på hvarandra följande förändringarne i detta afseende. Men skall den nu föreslagna förändringen vidtagas, hvilket jag för min del påyrkar, så vill jag, att den skall vara tydligt och klart uttryckt. Jag har förut omnämnt, huru som de tidt och ofta utkommande författningarne rörande detta ämne vålla ovisshet om hvad som är lag härutinnan, och jag finner det hvarken underligt eller rent af ovanligt, att vederbörande skolråd så väl som lärarne sjelfva ej alltid hafva full reda på hit hörande lagstiftning. Jag känner hur det går till på landet. Ofta uppstår vid kyrkostämman fråga om att föreskrifva en utöfver de ordinarie åtta månaderna utsträckt undervisning i skolan. En ledamot omtalar då t. ex. huru som i en annan kommun denna undervisning utsträckts till barn öfver skolåldern (naturligtvis fortsättningsskola), och hemställer huru vida man icke kan göra likaledes. En annan ledamot framställer då ett förmedlingsförslag, och på detta sätt kommer man i ett virrvarr, hvori man icke har klart för sig hvarken om församlingen har att påräkna större statsanslag eller om den ytterligare undervisningen

Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan
(Forts.)

skall gälla fortsättningsskolan eller om man blott skall utsträcka skyldigheten för lärarne att undervisa i folkskolan; och man vet således icke efter hvilken grund ersättningen skall utgå. Jag vill derföre att Utskottets förslag förtydligas så, att deri bestämdt uttryckes, det *den undervisning, hvarom här är fråga, icke afser andra barn, än dem, som äro inom skolåldern*, och således gäller både för folkskolan och småskolan, men att detta icke är fortsättningsskola.

Jag tager mig derföre friheten att framställa följande yrkande, nemligen, att Utskottets förslag måtte bifallas med den förändring, att emellan orden »tjenstgöring» och »fortgår» insättas orden »så vidt denna afser i skolåldern varande barn»; och anhåller jag hos Herr talmannen om proposition å bifall till detta mitt förslag.

Herrar *Anders Ohlson, Per Nilsson* i Kulhult och *Christen As-sarson* instämde med Herr *Ola Andersson*.

Herr *Hjelm*: Jag har begärt ordet med anledning af hvad den förste talaren yttrat i denna fråga. Han tyckes utgå från den förutsättningen, att, der församlingen har rätt att ålägga folkskoleläraren att läsa två månader utöfver de ordinarie åtta, densamma äfven kan komma och önska att läraren, om han går in derpå, äfven skall läsa en och en half månad i fortsättningsskolan; således en undervisningstid af elfva och en half månad för folkskoleläraren, hvilket talaren finner vara alldeles för mycket. Detta är mycket sant. Men då jag ser i Stats-Utskottets betänkande angående reglering af utgifterna under åttonde hufvudtiteln, så tyckes af motiveringen till 20:de punkten, sid. 37, att Utskottet icke utgått från denna förutsättning, utan tvärtom antagit att denna fortsättningsskola icke skulle komma att fortgå 4 eller 6 veckor oafbrutet med 6 timmars läsning dagligen. I de flesta fall skulle en sådan anordning icke vara lämplig, emedan de elever, hvilka företrädesvis komme att begagna denna skola, hunnit till den mera mogna ålder, att de lämpligen kunna använda sina arbetskrafter på annat håll och således icke böra längre tid af dagen hindras genom skolgång. Derföre säger också Utskottet på 37:de sidan: »I öfverensstämmelse, så vidt ske kunde, med dessa grunder, borde statsbidraget utgå till sådana skolor, der den fortsatta undervisningen meddelades *om aftnarne* eller å *spridda dagar* under årets lopp, utan intrång på den lagliga undervisningstiden.» Detta resonement förutsätter ju tydligen att Utskottet tänkt sig några timmars undervisning i fortsättningsskolan äfven under den tid af året, som den egentliga folkskolan är i verksamhet, hvilket också för de mera försigkomna skolbarnen är lämpligast, emedan de då kunna deltaga i det praktiska livvets värf på samma gång de fortsätta sina studier. Skulle nu en församling finna med intresset för folkundervisningens befrämjande öfverensstämmande att, utöfver den vanliga undervisningstiden vid folkskolan af 8 månader, ytterligare för-

länga undervisningen i 2 månader och vidare tillägga för fortsättningsskolan 4 å 6 veckor, så skulle detta allt kunna samman skjutas, utan att läraren behöfde vara sysselsatt 11 $\frac{1}{2}$ månader af året. Det är fallet på många ställen, att läraren jemte sin plats i folkskolan har någon liten biförtjenst med undervisning eller annat. Han är sysselsatt med dessa små bestyr de tider på dagen utöfver läsetimmarne i folkskolan, då han är ledig. Så t. ex. vet jag många folkskolelärare i Stockholm, som tillika är anställd i någon aftonskola, slöjdskola o. s. v. Förhållandet kan vara enahanda i andra städer och på landet. Jag har sjelf den tid jag bodde i Stockholm och äfven på landet, efter slutad undervisning i folkskolan, haft några timmars dagliga privatlektioner. Således torde intet hinder lärare äro ense i det hela, och begge anse lärarens krafter det för den nya anordningen kunna uppstå, förutsatt att församling och medgifva.

Hvad åter angår befarad öfveransträngning för folkskoleläraren, hvarom Herr Lyth ordade, så är verkligen förhållandet, att den lärare, som allvarligen fattar sitt kall, blir ansträngd till både själs- och kroppskrafter. Men icke blir ansträngningen större derföre att man bereder honom större inkomster. Tvärtom går arbetet alltid lättare om det betalas någorlunda väl. För några år sedan förtjenade jag under de 4 månader, jag hade ledigt från folkskolan, ungefär dubbelt så mycket som hela den lön, jag uppbär såsom skollärare. Om skolrådet ålagt mig att läsa för 4 tunnor spannmål under ytterligare 2 månader, hade jag kanske icke gjort det med så mycken lust och gamman.

Herr Rundgren sade att kommunen bör hafva sin frihet så mycket som möjligt med afseende å folkskoleväsendet. Ja — kommunen har en sådan frihet, och särskildt beträffande de 2 månadernas öfverläsning, har den full frihet. Det beror helt och hållet på kommunen sjelf om undervisningen skall fortgå i 10 månader eller icke. Men begagnar kommunen denna rätt och beslutar att skolläraren skall tjenstgöra den längre tiden, så bör denna senare också få relativ betalning för påökningen i läsetiden.

Något yrkande vill jag af grannlagenhetsskäl icke göra, men har funnit mig föranlåten att fästa uppmärksamheten på de förhållanden, jag nu afhandlat.

Herr Jöns Rundbäck: Flere talare hafva begärt utredning af denna sak och det vore derföre skada att avsluta diskussionen, ty utredning kan gifvas och jag skall försöka göra det. Det vore mig kärt om jag lyckades vara så tydlig att herrarne kunde förstå mig, jag skall emellertid icke upprepa hvad som förut blifvit yttradt, utan blott anhålla, att herrarne behagade erinra sig följande omständigheter. En skollärare har i allmänhet 5 å 600 kronor i lön. Han skall då läsa 8 månader. Sedermera har han 2 tunnor spannmål för hvarje månad, undervisningen fortgår utöfver 8 månader, men

Om ändring af § 4 i folkskolestädgan.
(Forts.)

Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan,
(Forts.)

denna öfverläsning kan icke utsträckas längre än 2 månader. Om nu skolläraren deremot skall vara lärare i den tillämpningsskola, församlingen beslutar, så kan han i löneförmåner få 100 kronor, för en månads läsning i denna skola. Det är skillnaden i aflönings-sättet. Nu vill man påstå, att folkskolelärare i motsats mot andra embets- och tjenstemän — jag ber om förlåtelse för sammanställ-ställningen — äro dagaffönare. De skola icke hafva mer än 8 må-naders betalning, men deras aflöning — ungefär 600 kronor — är väl icke så stor, att man kan anse att de för denna lön under åtta månader kunna göra så stora besparingar att de utan olägenhet kunna lefva de återstående 4 månaderna under året. Efter mitt sätt att se och räkna, har skolläraren derföre icke, som en talare sagt, 75 kronor i månaden, utan endast 50 och för öfverläsningstiden endast 30. Må vara att detta förslår till ett tarfligt bröd jemväl åt den med familj försedde läraren; men menniskan, och det lär en skollärare jemväl vara, lefver icke allenast af bröd.

Nu är fråga om huruvida folkskoleläraren, som kan tvingas att undervisa utöfver den bestämda tiden af åtta månader, skall erhålla betalning för detta sitt arbete i samma förhållande som för sin un-dervisning under den öfriga tiden. Och då säger man, att om folk-skoleläraren tillerkändes en sådan ersättning, skulle folket blifva af-vogt sinnad mot skolan. Vill icke det med andra ord säga, att för att få en husbonde till att vara belåten med en arbetare bör denne senare arbeta för intet. Bort det! En talare på Kalmarbän-ken ville att ersättningen skulle få bero på öfverenskommelse mel-lan församlingen och folkskoleläraren. En öfverenskommelse fordrar dock att båda parterna äro lika berättigade. Men så är icke för-hållandet med folkskoleläraren. Han har icke någon rätt att vägra att undervisa under den öfverskjutande undervisningstiden, utan han är skyldig att meddela undervisningen mot en godtgörelse af två tunnor spaumål i månaden.

En talare har ifrågasatt huruvida det är folkskolans eller för-samlingens eller beggaderas bästa, man afser genom förslaget, och han har i afseende å detta spörsmål, kommit till den slutsats, att ingenderas fördel dermed afses. Frågan kan mycket lätt besvaras och jag vill söka besvara den. Ligger det icke något godt i den utsträckta undervisningstiden, så är det väl tydligt, att den bör bort-tagas. Anser man emellertid den vara nödvändig, måste det ligga något godt deri och följaktligen afse folkskolans bästa. Men på samma gång den är till fördel för folkskolan, måste den afse för-samlingens bästa, emedan församlingens barn undervisas i folkskolan. Att anordningen icke är till folkskolelärarens bästa medger jag, ty han skulle väl annars åtnjuta lika stor ersättning under denna un-dervisningstid som under den öfriga.

En talare från Carlstad har anmärkt, att i Wermland äro så vidsträckta trakter att icke der öfverallt kunna finnas fasta skolor. Ja, det är en gifven sak, att i vidsträckta trakter, der ambulato-

riska skolor finnas, fordras större skyldigheter af folkskoleläraren. Jag har sjelf en tid varit folkskolelärare dels i en fast skola dels ock i en ambulatorisk, och i den senare undervisade jag i sju rotar under tio månader af året. Jag fick på somliga ställen undervisa i sådana lokaler, att jag är öfvertygad om, att den omtalade lokal, som räntmästaren i Upsala begagnar såsom embetslokal, är en riktig »aula» i förhållande till dem, i hvilka jag fick vistas. Och tror herrarne, att man i öfrigt befinner sig i så goda omständigheter, då man undervisar i en ambulatorisk skola? Den bostad, som jag hade låg på 1 ½ mils afstånd från skolans station. Dessa förhållanden utvisa, att en folkskolelärare kan drabbas af de svåraste orättvisor.

*Om ändring af
§ 4 i folk-
skolestadgan.*

(Forts.)

Samme talare yttrade, efter en viss argumentation, att förslagets antagande skulle utöfva ett skadligt inflytande. Jag medger det, och jag ber, att i detta hänseende få taga ett exempel från egen verksamhet. Jag har varit lärare i en fast skola uti en betydlig stad, der både landshöfding, biskop och domprost funnos. Dessa tre voro skolans kuratorer. Jag hade skyldighet att undervisa tio månader om året och fick en årsaflöning af 150 kronor jemte fri bostad och ljus om dagen. Jag lyckades inackordera mig för 24 skilling om dagen. Jag fick derigenom middag 300 dagar på året. Frukost och aftonmåltid kom aldrig i fråga. De öfriga 65 dagarne på året fick jag lefva bäst jag ville. Jag var ung och nitälskade varmt för folkskolan, och jag tänkte icke så noga på hvart detta lefnadssätt skulle bära hän. Jag förstod mig icke så mycket på pengar: det var första gången, jag förtjente någonting. Men sedermera började jag inse, att det icke skulle gå för sig i längden. Jag frågade då herrar kuratorer, om jag icke kunde få några förbättrade vilkor. De sade nej. Kommunen hade icke något att gifva och åtnjöte icke något statsbidrag. Den lön, jag uppbar härrörde sig från en testamentarisk disposition. Jag måste flytta och efter mig flyttade andra. Herrarne kunna inse, att sådana förhållanden måste utöfva ett skadligt inflytande på folkskolan. Jag vill icke tala om det dåliga inflytandet på läraren, ty alltid kan man få en annan i hans ställe.

Hvad beträffar det förslag, som Herr Ola Anderson framlagt, har jag visst icke något att deremot anföra, men jag kan icke se, att det tjenar till någonting, ty nog förstår man, att småskolor, folkskolor och fortsättningsskolor äro tre åtskilda saker.

De, som hysa dubier för att bifalla Utskottets förslag derföre att de anse olämpligt att förändringar i folkskoleväsendet jemt och samt förekomma, böra betänka att här verkligen är fråga om en förbättring, som är nödvändig, och att Riksdagen vid hvarje tillfälle, då sådan fråga förekommer, bör göra någonting.

I öfrigt är församlingen icke alls bunden, om förslaget antages, ty vill icke församlingen begagna sig af den utsträckta undervisningstiden, slipper den det och behöfver följaktligen icke vidkännas någon större uppoffring än vanligt.

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan. På grund af hvad jag anfört och då saken i öfrigt talar för sig sjelf, anhåller jag om bifall till Utskottets framställning.

(Forts.)

Herr Bäckström: Det är redan så mycket ordadt i frågan, att jag inskränker mig till att yrka bifall till Herr Ola Anderssons nyss framställda förslag.

Herr von Schoultz: Jag skall icke länge uppehålla Kammaren, utan endast förklara, att jag, som varit referent i ärendet och naturligtvis är intresserad för sakens framgång, tillstyrker bifall till utlåtandet, men icke heller finner något hinder i att bifalla Utskottets hemställan med den af Herr Ola Andersson deri föreslagna redaktionsförändring, såsom innefattande ett förtydligande; mot hvilket ändringsförslag jag ej heller tror att någon af Utskottets öfriga ledamöter har något att invända.

Herr Joh. Jönsson: Jag begärde ordet endast för att bemöta Herr Rundgrens påstående, att den föreslagna förändringen skulle förorsaka minskning i folkskolelärarnes inkomster. Detta påstående har emellertid blifvit så grundligt bemött af Herr Jöns Rundbäck, att jag gerna kan afstå från ordet; endast tillönskande framgång till förslaget, till hvilket jag ock yrkar bifall.

Herr Åke Andersson: Herr Talman! Jag tror icke, att Kammaren kan afslå detta utskottets förslag utan att göra sig saker till orättvisa och inkonsequens. På den tiden, då det ännu gällande stadgandet bestämdes, att ersättningen för läsning utöfver den ordinarie tiden skulle utgöra två tunnor spanmål för hvarje månad, hade skolläraren såsom kontant lön sexton tunnor för den ordinarie undervisningstiden, som var åtta månader, hvilket således också utgjorde två tunnor efter månad räknadt. Således stod ersättningen i det ena fallet i full öfverensstämmelse med ersättningen i det andra. Sedan dess har lönen för de åtta månadernas undervisning blifvit ökad, men man har glömt att på samma gång öka ersättningen för den öfverläsning, som kunde åläggas skolläraren. Om nu en församling antingen anser sig för undervisningens befrämjande i skolan behöfva en tid af nio eller tio månader eller af andra omständigheter vill tvinga skolläraren att hålla skolan öppen under denna tid, utan att härför ersätta honom till större belopp än hvad nu gällande skolstadga föreskrifver, så ligger häri en tydlig orättvisa mot skolläraren. Och då det är församlingens fria vilja att bestämma öfverläsningstiden, torde både billighet och rättvisa fordra, att läraren får ersättning i öfverensstämmelse med den öfriga tiden, helst som detta varit lagstiftarnes mening ifrån början.

När detta ärende af Kammaren till Utskottet återförvisades, torde vi påminna oss, att orsaken dertill var, att Utskottet icke hade nog tydligt uttryckt sig i den så kallade klämman med hänseende

till de läraren tillkommande natura-prestationer, och att således i tillämpningen af det nya stadgandet tvifvel kunde uppstå huru vida dessa borde tagas med i beräkning eller icke. Nu har emellertid Utskottet undanröjt alla tvifvelsmål härutinnan, så att hvar och en kan förstå att här icke kan blifva fråga om annat än den kontanta lönen, hvilket är fullt öfverensstämmande med Kammarens vid återremissen uttalade åsigt. Kammaren kan således hvarken i moraliskt hänseende eller utan att handla inkonsekvent förkasta det nu föreliggande förslaget. Åtminstone yrkar jag för min del bifall dertill, likväl med det tillägg, som af Herr Ola Andersson blifvit framställt, hvilket undanrödjer de i framtiden möjligen uppkommande olika uppfattningar derom, huru vida ersättningen skall afse den undervisning läraren skall meddela utöfver de åtta månaderna eller läsningen i fortsättningsskolan.

Om ändring af § 4 i folkskolestadgan.
(Forts.)

Herr P. Olsson: Denna fråga är så enkel, att jag ej kan förstå, hvarföre och huruledes man kunnat försöka att göra den så invecklad. Så vidt jag kan förstå, är här endast fråga om huru stor ersättning en folkskolelärare skall hafva för de två månaderna undervisning han meddelar utöfver den bestämda minimitiden af åtta månader. Nu har Utskottet föreslagit denna ersättning att utgå i förhållande till den lön han uppbär för de åtta månadernas undervisning, under det han för närvarande endast har två tunnor spannmål för hvar och en af dessa två månader. Så förhåller sig saken; och på samma gång jag anser förslaget både rättvist och billigt, är jag öfvertygad derom, att icke någon församling, som är angelägen om sin folkskolas anseende och sina barns ändamålsenliga undervisning, skall ålägga folkskoleläraren att läsa mer än hans kropps- och själskrafter förmå att uthärda. Beträffande de svårigheter, som man velat uppstålla i fråga om fortsättningsskolan samt derom, att lärarens arbetskraft der kommer att tagas i anspråk, så tror jag det vara öfverflödigt att derom orda, emedan dylikt anspråk skulle förutsätta, att församlingen mindre fäste sig vid en god och fruktbar undervisning, men desto mer vid att skolläraren blefve öfveranstängd.

Hvad angår Herr Ola Anderssons förslag, så finner jag det välbetänkt, emedan man derigenom möjligen kan förekomma, att barn som öfverskridit skolåldern få del af den undervisning, som meddelas utöfver den ordinarie.

Jag yrkar derföre bifall till utlåtandet med den af Herr Ola Andersson föreslagna förändring af klämman.

Med Herr Peter Olsson förenade sig Herrar *C. Ekman, Hellgrén, Sven Andersson* och *Smedberg*.

Herr Billström: På samma gång jag yrkar bifall till utlåtandet med den af Herr O. Andersson deri föreslagna ändring, gör

Om ändring af § 4 i folkskolestädgan.
(Forts.)

jag detta i den förhoppning, att Riksdagen åtminstone för den närmaste framtiden måtte blifva befriad från att vidtaga några vidare lönearrangement i afseende på folkskolan. Det har nu flera riksdagar å rad varit så mycket fråga om löneförbättring åt statens och kommunens tjänstemän, att jag tycker det börjar gå väl långt.

Herr Carl Ifvarsson: Ännu ett par ord anhåller jag att få yttra i denna fråga. Den siste talaren ville bifalla Utskottets förslag i den förhoppning, att Riksdagen måtte blifva befriad från vidare löne-regleringar i afseende på folkskolelärarne. Jag kan icke fatta hvarifrån han hemtar denna förhoppning, då ju förevarande förslag enligt min åsigt icke kan verka annat än att göra frågan mera intrasslad än den förut redan är. Jag vill visst icke påstå, att folkskolelärarnes löner äro för höga. Men i allt måste vara reda och ordning. Och att detta förslag icke leder till någon ordning och reda är alldeles uppenbart.

Man kan visserligen förstå att förslaget i och för sig icke afser annat än löneförhöjning för folkskolelärarne, men man glömmar alldeles att samme lärare, som undervisa i folkskolan, äfven äro skyldige att meddela undervisning i tillämpningsskolorna, och detta måste föranleda till oreda i fråga om aflöningsättet.

Då man fattar beslut i en fråga, bör man också taga hänsyn till andra frågor, som dermed kunna sammanhänga, ty i annat fall blir allt endast ett kaos, och det ländar lika litet Riksdagen till heder som samhället till gagn.

Herr Lyth: Jag ber endast att få nämna, att då tvenne föregående talare uppfattat mitt sista yttrande så, som om jag skulle hafva menat, att, om Kamrarne bifölle Utskottets förslag, skulle detta leda till öfveranstängning för folkskolelärarne, hafva de fullkomligt missförstått mig, ty något sådant har jag aldrig hvarken sagt eller tänkt, men skulle mina ord hafva så uppfattats, ber jag att nu få förklara, att detta icke varit min mening.

Herr Ola Nilsson i Rebbelberga: Jag anhåller endast att få yrka bifall till Utskottets förslag, med den förändring deruti som Ola Andersson gjort.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf propositioner, enligt de yrkanden som förekommit dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till samma hemställan med den af Herr Ola Andersson föreslagna förändring, dels jemväl på afslag; och fann Herr Talmannen propositionen på bifall till Herr Ola Anderssons ändringsförslag vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes. I anledning deraf och för bestämmande af kontrapositionen upptog Herr Talmannen ånyo de öfriga yrkandena, af hvilka det på afslag nu förklarades hafva flerta-

lets mening för sig. Men äfven angående kontrapropositionen äska- *Om ändring af*
des votering, i följd hvaraf först uppsattes, justerades och anslogs § 4 i folk-
en så lydande voteringsproposition: *skolestadgan.*

Den som till kontraproposition i hufvudvoteringen antager yrkandet om afslag å Utskottets hemställan,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej har Kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till Utskottets hemställan.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 70 ja mot 71 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 8, med den af Herr Ola Andersson föreslagna förändring,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan oförändrad.

I den senare voteringen afgåfvos 84 ja mot 63 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan med den förändring, att emellan orden »tjenstgöring» och »fortgår» skulle insättas orden: »såvidt denna afser i skolåldern varande barn»; skolande, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 4.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om vatten- och brödstraffets afskaffande.

I sin motion n:o 93 hade Herr *Lars Ersson*, med hvilken Herr *A. W. Uhr* instämt, föreslagit, att »arrest vid vatten och bröd»

Om vatten- och brödstraffets afskaffande. (Forts.) måtte ersättas med vanligt arreststraff samt att »fängelse vid vatten och bröd» måtte, enligt den förvandlingsgrund som föreslogs af 1871 års Lag-Utskott, utbytas mot enkelt fängelse.

Utskottet, hvilket till en början utlätit sig öfver den del af berörda motion, som afsåg att fängelse vid vatten och bröd icke vidare måtte såsom förvandlingsstraff bibehållas, hade hemställt i punkten 1:

att motionen i denna del ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af nämnda hemställan, mot hvilken Herrar *Lyth, Nils Pettersson, Anders Persson* och *Magnus Jonsson* inom Utskottet reserverat sig, begärdes ordet af

Herr *Lyth*, som yttrade: Det är en anmärkningsvärd förändring af åsikter, som försiggått inom Lag-Utskottet sedan 1874 års riksdag, i fråga om vatten- och brödstraffets afskaffande. Vid nämnda riksdag, då frågan härom senast förevar inom Kammaren, föreslog Lag-Utskottet, att detta straff i allmänhet skulle borttagas och kvarstå endast såsom ett undantagsfall vid militärers bestraffningar för forseelser emot krigslagen. I år åter har Lag-Utskottet fattat ett alldeles motsatt beslut, i det att det afslagit föreliggande motions första punkt, som afser vatten- och brödstraffets afskaffande i allmänhet, men bifallit den andra punkten, enligt hvilken detta straff skulle upphöra att tillämpas äfven i fråga om forseelser mot krigslagen. För min del har jag i allmänhet varit af den åsigt, att sådana affliktiva straff, som det ifrågavarande, böra om möjligt afskaffas, och jag reserverade mig derföre vid 1874 års riksdag, då jag såsom suppleant deltog uti Lag-Utskottets arbeten, emot dess beslut rörande sista punkten. I år deremot har jag af samma skäl, och då jag fortfarande är af samma åsigt som vid 1874 års riksdag, måst reservera mig emot Utskottets beslut i den första punkten.

Utskottet har emellertid denna riksdag, lika litet som vid 1874 års riksdag, kunnat förneka önskvärdheten af vatten- och brödstraffets borttagande, och det torde väl ock blifva svårt att försvara bibehållandet af denna straffart. Ty utom det att den, såsom jag tror, i allmänna opinionen är utdömd, har den två stora fel, nemligen att i vissa fall vara för lindrig och i andra fall för sträng. Lindrigt blir detta straff, om det tillämpas blott en kortare tid, t. ex. 3—8 dagar. Blir det deremot utsträckt en längre tid, lär det vara i högsta grad svårt, och det värsta af allt är, att det kan medföra särdeles skadliga följder för dens helsa, som undergår det. Jag anser detta innebära tillräckligt talande skäl för dess afskaffande. Utskottet säger visserligen att häremot möter den svårighet, att våra fän-

gelsor icke hafva tillräckligt stort utrymme för alla dem, som, i händelse vatten- och brödstraffet afskaffades, komme att försona sitt brott med enkelt fängelse. För min del kan jag icke i en så vigtig fråga, som denna, tilldela detta skäl någon betydelse.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)*

Motionen har väl äfven denna gång fallit i Första Kammaren. Men det oaktadt anhåller jag, att Andra Kammaren måtte vidblifva det beslut om ifrågavarande straffs afskaffande, som den fattade vid 1874 års riksdag, emedan detta åtminstone kunde verka såsom en stark opinionsyttring i frågan. Det är hufvudsakligen af dessa skäl, som jag ber att få föreslå, det Kammaren måtte med afseende å förevarande punkt fatta det beslut, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse, med uttalande af den åsigt att fängelse vid vatten och bröd ej lämpligen torde böra såsom förvandlingsstraff bibehållas, samt att följaktligen önskvärdt vore, att detsamma kunde utbytas emot annan påföljd, anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i sådant afseende tillvägabringa nödig utredning af de på frågans lösning inverkan förhållanden samt derefter för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Häruti instämde Herr *Johan Jönsson*.

Herr Nils Pettersson: I likhet med den föregående talarren har jag reserverat mig emot Utskottets beslut i denna punkt. Jag har gjort det af samma skäl, som han, och för att icke onödigtvis förlänga diskussionen, kan jag inskränka mig till att instämman uti det yrkande, som af honom blifvit framställt.

Herr Torpadie: Herr Lyth har förebrått Lag-Utskottet för inkonsequens, och det är detta som gifvit mig närmaste anledning att begära ordet. Såsom den ärade representanten från Gotland bäst vet, består Lag-Utskottet i år icke af samma personer som de, hvilka vid 1874 års riksdag hade säte och stämma i detsamma. Det är då alldeles tydligt, att en fråga, som vid nämnda riksdag varit och i år å nyo blifvit föremål för Lag-Utskottets behandling, kan få en helt olika utgång.

Hvad beträffar min egen ställning till frågan, skall jag bedja att derom få nämna några ord, dess hellre som Utskottet i sin motive-ring förklarar sig icke vilja ingå i bedömandet af frågan, huru vida fängelse vid vatten och bröd bör såsom förvandlingsstraff bibehållas. Jag får då bekänna, att jag går så långt, att jag beklagar att förhållandena skola vara sådana, att man nödgas behålla till och med bötesstraffet. Ty redan detta är från teoretisk synpunkt förkastligt. Den, som kan betala de honom ädömda böterna, erhåller nemligen ett jemförelsevis ringa straff, under det att straffet ganska hårdt drabbar den mindre bemedlade. Att orättvisan är ännu större vid vatten- och brödstraffet, synes derföre vara alldeles gifvet, och det torde icke heller behöfva bevisas, utan endast påpekas. Men äfven

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)*

om förhållandena äro sådana, torde det vara alldeles klart, att motivet, hvarför Utskottets majoritet afstyrkt bifall till motionen, varit de ofantligt stora ekonomiska svårigheter, som äro förenade med en förändring af lagens bestämmelser uti ifrågavarande afseende. Ty jag kan icke se huru vi skulle kunna komma ifrån detta vatten- och brödstraff på annat sätt än det af motionären föreslagna, nemligen genom att utbyta denna straffart mot enkelt fängelse. Vilja vi detta, ligger dock i sakens natur att vi måste öka våra fångelsers antal så betydligt, att de uppföringar, vi därför måste underkasta oss, komme att kännas särdeles svåra. För egen del har jag ingenting emot en sådan förändring, men jag har blott velat fästa uppmärksamheten på, hvartill den komme att leda.

Jag skulle gerna bifalla Herr Lyths förslag, om jag icke hyste vissa betänkligheter deremot. I sitt förslag har han nemligen ifrågasatt en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning i frågan. Med anledning häraf, och då Herr Lyth har påmint om förhandlingarne vid 1874 års riksdag, torde det vara mig tilllåtet erinra, huru som redan då af en reservant påpekades, att en sådan begäran skulle vara icke så litet besynnerlig, emedan man redan hade alla de faktorer till hands, som för frågans utredning vore erforderliga. Man vet af den officiella statistiken, huru många personer årligen i medeltal ådömas vatten- och brödstraff, och man har äfven kännedom om att utrymmet inom våra närvarande fångelser icke medgifver att detta vatten- och brödstraff utbytes emot enkelt fängelse, utan att derförinnan nya fångelselokaler anskaffas. Jag upprepar än en gång att jag icke har något emot den ifrågasatta förändringen i och för sig, ehuruvil jag emot densammes genomförande, på sätt nu föreslagits, hyser mina betänkligheter. Jag vill emellertid icke för närvarande framställa något yrkande.

Grefve Sparre: Då, på sätt Kammaren behagade inhemta af Första Kammarens protokoll för den 27 sistlidne Mars, som i dag från trycket utdelats, Utskottets afstyrkande i denna punkt är af Medkammaren bifallet och frågan således för denna riksdag förfallit. så torde det icke vara skäl att tala vidlyftigt i saken, då man derigenom ändock icke lär kunna väcka den döde till lif. Jag har således endast att på Lag-Utskottets vägnar yttra några ord med anledning af den förste ärade talarens anmärkning, att under de sista åren en märkelig omkastning i Lag-Utskottets åsigt beträffande denna fråga inträffat. För min enskilda del har jag icke gjort mig skyldig till en sådan omkastning, emedan jag vid 1874 års riksdag reserverade mig emot Utskottets i samma ämne afgifna förslag — ett förslag, som för öfrigt var till den grad opraktiskt, att det icke vann bifall. Detta förslag, hvarmed Utskottet följaktligen icke gerna kunde vidare framkomma, gick ut på att man skulle ersätta vatten- och brödstraffet med arbete, och detta har visat sig fullkomligt överkställbart.

En talare har anmärkt, att det väsentliga felet och hvad som främst af allt gafve anledning till klagan vore den omständigheten, att böter ännu finnas inom lagstiftningen bibehållna såsom straffart. Jag medgifver att detta är ett olämpligt straff, emedan det träffar olika hårdt den fattige och den rike. Men så länge man har kvar inom strafflagen bestämmelser om bötesstraff för sådana förbrytelser, för hvilka man icke vill stadga urbota bestraffning, så måtte det väl vara lämpligt att bibehålla ett förvandlingsstraff, som i någon mån motverkar den benägenhet hos förbrytare att aftjena böterna, som äfven med bibehållande af vatten och bröd som förvandlingsstraff tydligt framträder äfven hos dem som hafva tillgång till böter. Om nemligen en förbrytare vet, att han, i stället för att utbetala dryga böter, kan komma ifrån saken med några dagars enkelt fängelse, der han icke behöfver slita ondt, så är frestelsen att undandraga sig böterna för honom ganska stor. Och många människor äro så beskaffade, att de icke sky det enkla fängelsestraffet. Det berättas till och med att fjerdingmän på åtskilliga orter hafva till industri att, så vidt möjligt är, förhjelpa välbergade personer att slippa ifrån utbetalandet af böter, emedan dessa fjerdingmän förtjena på att transportera de bötfälde till fängelset, der förvandlingsstraffet skall verkställas.

Detta är ett af skälen för vatten- och brödstraffets bibehållande tills vidare; och dertill kommer, att det icke ännu finnes tillräckligt antal fängelser inom landet för att man skulle kunna utbyta detta straff emot enkelt fängelse. Det tjenar således icke något till, att vi nu uttala en from önskan, då den i alla fall icke kan under närvarande förhållanden uppfyllas. Jag förenar mig därför med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Herr Uhr: Då jag redan instämt med motionären i den af honom afgifna motion, som nu föreligger till afgörande, så får jag nu påyrka bifall till till det af Herr Lyth framställda förslaget. Den omständighet, hvarpå Herr Grefve Sparre fäste uppmärksamheten, eller att frågan redan fallit i Första Kammaren, måtte väl icke utgöra något hinder för oss i denna Kammare att angående samma fråga fatta det beslut, som vi finna lämpligast. Ty äfven om härigenom icke vinnes något resultat, så kunde ändock genom ett godkännande af motionens innehåll Andra Kammaren visa, att den hyser menskliga känslor, och att tortyrens tidevarf är inom vårt land förgånget.

Det enda skäl för mig att bibehålla vatten- och brödstraffet skulle vara, om böter icke vidare funnes såsom en straffart i vår lagstiftning. Det har redan blifvit sagdt, att böter träffa olika hårdt den fattige och den rike. Finge den rike också »krypa in och dricka», som det kallas, så skulle man kanske rätt snart lyckas få bort detta förvandlingsstraff. Man må icke påstå, att bristen på utrymme inom våra fängelser är något hinder i detta afseende, ty så-

*Om vatten- och
brödstraffet
afskaffande.*
(Forts.)

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

väl härads- som en del äldre fängelser kunde nog för jemförelsevis ringa kostnader göras tjenliga för ändamålet. Och äfven om så icke vore förhållandet, så borde man väl då i första rummet tänka på att anslå medel till uppförandet af flera fängelsebyggnader. Men må hända är intresset härför icke så stort, som då det gäller att skaffa penningar till uppförande af ståtliga men på samma gång mindre behöfliga byggnader. Jag yrkar bifall till Herr Lyths förslag.

Herr Hedin: Det vill förefalla mig som om Lag-Utskottet betraktat förevarande fråga med en nog hög grad af likgiltighet. Jag kan åtminstone icke på annat sätt förklara, huru den bestämdt origtiga uppgiften tillkommit, som läses på sid. 4 i Lag-Utskottets betänkande, der det heter, att Utskottet icke nu vill ingå i bedömande af den vid flera riksdagar afhandlade frågan, huru vida fängelse vid vatten och bröd torde böra såsom förvandlingsstraff för framtiden bibehållas. Detta yttrande gifver i sjelfva verket en alldeles inkorrekt föreställning om den opinion, som åtminstone vid flere riksdagar på senare tider uttalats, nemligen att det är grymt och orimligt att låta det lägsta af alla straff förvandlas icke till det närmast svårare, som är fängelse, utan till ett kvalificeradt fängelse, som både kan medföra ruinerande verkningar för fångens helsa och dessutom inför allmänna opinionen är förenadt med föreställningen om vanära. Att detta är grymt och ändamålslost har i sjelfva verket varit allestädes erkänt, och hvad man vid flera senare riksdagar har afhandlat är således icke den frågan, huru vida detta straff bör framdeles såsom förvandlingsstraff bibehållas, utan huruledes, då detta straff erkänt bör för framtiden ur lagen utplånas, man må gå till väga för att sätta något bättre och riktigare i stället.

Ett ytterligare bevis på det ringa intresse, hvarmed Lag-Utskottet behandlat denna fråga, är att Utskottet nöjt sig med ett nog kategoriskt påstående i en punkt, der det förekommer mig riktigare om Lag-Utskottet sökt åstadkomma åtminstone någon skynt af faktisk utredning. Utskottet säger nemligen: »Med det utrymme, som för närvarande förefunnes, i våra cell-fängelser, är det emellertid omöjligt att derstädes verkställa de förlängda förvandlingsstraff, hvartill ett borttagande af vatten- och brödstraffet skulle föranleda; och att, på sätt motionären ifrågasatt, låta förvandlingstraffen verkställas i gemensamhetsfängelser, synes Utskottet ingalunda lämpligt.» Detta är det gamla skälet, som man länge hört. Jag ber härvid få erinra att år 1871, då regeringen föreslog en medelvägsreform i detta fall, som olyckligtvis icke gick igenom, då varande Hans Exellens Justitie-statsministern förklarade, att det skulle vara med synnerlig svårighet förenadt — således icke omöjligt — att redan då taga steget fullt ut; och af de vidare upplysningar, man samtidigt erhöll från Fångvårdsstyrelsen, fick man allestädes, åtminstone inom denna Kammare, den föreställningen, att man redan då kunde fullständigt genomföra reformen. Jag vägar

icke bestrida riktigheten af Lag-Utskottets påstående, men det vill synas mig som om det hade varit i sin ordning, att Lag-Utskottet för detta påstående framlagt några skäl och bevis; ty onekligen måste vårt fängelseväsende sedan år 1871 hafva blifvit äfven i kvantitativt hänseende utveckladt. Man har påpekat, att för verkställandet af enkelt fängelsestraff skulle kunna användas vissa fängelser, som hittills icke för detta ändamål tagits i anspråk för statsverkets räkning, nemligen stads- och häradshäkten. Uppllysningar i detta afseende lemnas uti justitieombudsmannens berättelse till innevarande års Riksdag. Man finner visserligen der, att, enligt utredning af Fångvårdsstyrelsen och uppllysningar af Konungens Befallningshafvande, de flesta stads- och häradshäkten icke äro af beskaffenhet att för detta ändamål kunna anlitas, men på samma gång, att en del sådana häkten likväl finnas; och jag förmodar, att om ställningen var sådan 1871, och våra fängelsebyggnader sedermera utvidgats samt man således har någon tillgång till utrymme i stads- och häradshäkten, man kan vara berättigad, åtminstone till dess man erhållit några bevis för motsatsen, att tro, det Lag-Utskottets skäl icke helt och hållet hålla streck. Om jag för öfrigt rätt fattat uppgiften i Fångvårdsstyrelsens berättelse, har antalet af fångar, som förut undergått förvandlingsstraff, på senare åren minskats. År 1875 till exempel understeg detta antal med 550 medeltalet under sista åtta åren.

Jag har, såsom jag i början nämnde, framställt dessa anmärkningar derföre, att det förefallit mig som om Lag-Utskottet i en så vigtig fråga gerna kunde för Kammaren hafva framlagt en något fullständigare utredning. Jag slutar med att erinra derom, att det förslag till beslut, som den förste talaren framställt, blott i en obetydlighet skiljer sig från det beslut, som af Kammaren år 1874 antogs, och äfven på denna grund anhåller jag att få instämma i det förslag till beslut, som den förste talaren afgifvit.

Herr Hjelm: Herr Talman! Då jag instämmer med den näst föregående talaren, har jag icke mycket vidare att säga. men vill dock åtminstone till protokollet yttra några ord i denna fråga.

Här har framställts erinran derom, att ifrågavarande straffart drabbar mycket olika den fattige och den rike, och detta ehuru alla *borde* enligt Sveriges lag vara »lika inför lagen». Men jag tillåter mig påpeka, att denna likhet icke heller finnes emellan dem, som underkastas vatten- och brödstraffet, efter som de äro yngre eller äldre personer. Jag har sökt förskaffa mig underrättelse i detta hänseende och dervid erfarit, att för en ung frisk och stark person kan undergåendet af detta straff icke vara så synnerligen svårt och icke heller särdeles menligt för helsan, men att deremot äldre personer, som undergått det samma, jemmerligt beklagat sig. Jag har vid straffängelserna sökt förklaring derpå och dervid fått mig meddeladt att vatten- och brödsstraffet på yngre personer icke hade synnerligen stor inverkan, men att deremot äldre personer efter

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*

(Forts)

Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.

(Forts.)

10 å 12 dagar finge svårt för att stå samt föllo omkull när de försökte att bocka sig samt i öfrigt blefve svårt medtagna. I detta afseende har jag ett ganska sorgligt exempel att anföra, just ifrån min egen ort. Under något af åren mellan 1810—1820 erhöi en ung kraftfull man ett nästan odladt nybygge, som hans fader insynat. Den unge mannen, som var en särdeles energisk natur, upparbetade och bebyggde icke blott detta nybygge, beläget omkring en och en half mil från min gård i nu varande Bjurfors by och Skellefteå socken. Der insynade han flere andra nybyggen och sönderdelade sitt ursprungliga, så att han på detta sätt skapade hemmansdelar med åbyggnader, som nu finnas med lika många åbor. På äldre dagar sålde han bort den sista af dessa hemmansdelar och gjorde undantag för sig och hustru. Den verksamme mannen kunde dock icke ännu vid hög ålder upphöra med att upprödja nya tegar. Vid ett af de tillfällen, då han en sommarnatt brände upp stubbar och ris på en odling, medhans icke förbränningen under natten, utan eld fans qvar till påföljande dag, som han dock icke lemnade utan eftersyn, och kastade en hvirvelvind elden ut i skogsmarken, hvarigenom en mindre skogseld uppkom. Allmänna åklagaren fann sig föranlåten att åtala honom, med påföljd att mannen dömdes till 75 riksdaler böter, hvilka, då han icke kunde betala desamma, förvandlades efter den tidens förvandlingsbestämmelse till 23 dygns vatten och bröd. Detta straff undergicks, men med brutna krafter och svårt skadad helsa, så att han derefter aldrig hade någon helsodag under de 5 eller sex månaderna, som han derefter lefde. Han hade från skogen eröfrat 6 sjelfständiga hemnan — odlade och bebyggda. — Han fick ock en slags samhällsbelöning för sin förtjenst för det allmänna. Detta med flera dylika exempel, som skulle kunna anföras, visar att vatten- och brödsstraffet är en tortyr, som icke längre bör bibehållas i vår lagstiftning.

Jag förenar mig således i det af Herr Lyth framställda yrkande.

Grefve Sparre: Det är icke utan den största motvilja, som jag uppträder för andra gången i en fråga, som redan är fallen — och jag måste beundra Herrarnes tålmod, som uthärdat denna diskussion, hvilken icke kan leda till något resultat — men jag har icke kunnat undgå att uppträda till Utskottets försvar mot de beskyllningar, som blifvit mot det samma rigtade.

Herr Hedin yttrade, att Utskottet behandlat frågan temligen legert. Nå väl! Hvertill skulle det tjena att vidlyftigt utbreda sig om ifrågavarande straffarts lämplighet eller olämplighet, då Utskottet ändock kom till det resultat, att våra fängelsebyggnader saknade det utrymme, som skulle erfordras, om detta förvandlingsstraff utbyttes mot enkelt fängelse? Att under sådana förhållanden vidlyftigt orera öfver ämnet, skulle visserligen hafva varit mycket gentilt, men Utskottet hade hvarken tid eller lust att skriva några föreläsningar, som icke skulle hafva tjenat till något.

Jag ber få meddela den upplysningen, att vid förfrågan hos Fångvårdsstyrelsen, huru vida fängelserna medgäfvit inrymmande af det ökade antal brottslingar, som till följd af den ifrågasatta lagförändringens genomförande skulle komma att med enkelt fängelse afstraffas, så visade nämnda styrelse, att detta icke kunde ske, äfven om fängelsetiden förkortades. Sedan år 1874 har antalet celler icke i någon väsentlig mån blifvit ökad, och de förändringar, som på senare tider vidtagits, hafva hufvudsakligen afsett sådana förbrytare, som skola undergå straff på längre tid, och hvilka, som vi veta, efter att under någon del af strafftiden förvaras i enrum, sedermera arbeta i *gemensamhetsfängelse*. Hvad man synnerligast afser genom cellsystemet, det är att förhindra den pestsmitta, som gemensamhetsfängelset medför, och det kan väl icke gerna falla någon människa in, att man skall använda sist nämnda slags fängelse för aftjenande af ådömda böter.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Fort..)*

Må hända begick Utskottet ett fel derutinnan, att Utskottet icke meddelat några sifferuppgifter till belysning af frågan; men de upplysningar vi inom Utskottet erhöilo, voro för oss tillräckligt talande, och vi funno tiden ännu icke vara inne för att slå in på en ny väg, helst hvarje förslag som kunde framställas komme att stranda mot det hinder, som bristande utrymme inom fängelserna för närvarande emot dess genomförande uppreste.

Slutligen ber jag att få tillägga några ord angående vatten- och brödstraffet. Herrarne må besinna, att det finnes åtskilliga förbrytelser, som vi vilja motverka, t. ex. lönkrögeriet. Personer, som göra sig skyldiga till detta lagbrott, hafva sällan tillgång till gäldande af dem ådömda böter. Om nu en sådan förbrytare, som vanligen »bitit hufvudet af skammen», blir insatt i några dagars enkelt fängelse, der han i allmänhet mår ganska godt, får arbeta, om han vill, och derigenom till och med kan förtjena sig en liten inkomst, så blir ju detta sätt att aftjena böterna i sjelfva verket icke något straff för honom. Får en sådan öfvertygelse göra sig gällande bland den stora allmänheten, så skall det icke dröja länge, förr än vi kommit derhän att det blir omöjligt att hämma det slag af förbrytelser, hvaröfver vi mest beklaga oss.

Vi måste således, så länge vi lefva i ett menskligt samhälle, hvilket ännu icke förvandlats till det eldorado, hvarom vi drömma, underkasta oss vissa olägenheter samt följaktligen i atbidan på ett mera lämpligt bestraffningssätt bibehålla så väl böter, ehuru denna straffart i min tanke är högst olämplig, som ock vatten- och brödstraffet såsom förvandlingsstraff för böter.

Herr Gumælius: Herr Talman! Den föregående talaren började med att erinra derom, att förslaget redan fallit, eftersom det blifvit ogilladt i Första Kammaren, och att det därför ej skulle leda till någon påföljd, hvad denna Kammare än derom beslutade. Åh jo,

Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)

det kan det nog; ty om Lag-Utskottet här får sin vilja fram, så har Utskottet fått ett moraliskt understöd för sin uppfattning, och det hoppas jag att denna Kammare ej skall gifva Utskottet. För min del kan jag ej finna, hvarför icke Utskottet i denna lika väl som i näst följande punkt kunnat föreslå Riksdagen att besluta en skrivelse till Kongl. Maj:t.

Den ärade talaren fäste särskild uppmärksamhet vid lönkrögarna såsom de der, för hvilka, enligt hans förmenande, vatten- och brödstraffet vore särdeles lämpligt. Men då han såsom motiv härför framhöll, att dessa sällan hade penningar, utan måste aftjena med kroppen, fäste jag mig särskilt vid ordet *sällan*. De hafva dock någon gång penningar att betala med, och då blir deras straff ej jmförligt med deras, som måste »sitta af» böterna. När man nu talar om utsträckt värnpligt och ökade kraf på uppoffringar af alla, så bör man ock tänka på att vara billig mot de personer, hvilka lagens stränghet hårdast drabbar, och det är exempelvis sådana, som blifvit dömda till böter och ej kunna betala, utan i stället måste »sitta af dem», medan de mera burgne med lätthet betala sådana böter.

Utskottet har emot motionärernes förslag erinrat, att »med det utrymme, som för närvarande förefinnes inom våra cellfångelser, är det emellertid omöjligt att derstädes verkställa de förlängda förvandlingsstraff, hvartill ett borttagande af vatten- och brödstraffet skulle föranleda.» Ja, det beror på! Enligt den tariff för böters förvandling till enkelt fängelse, som Lag-Utskottet vid 1871 års riksdag upprättade, skulle visserligen böter öfver 400 kronor svara mot *sextio* dagars fängelse. Men det är väl icke troligt att Kongl. Maj:t, om frågan underställdes honom, skulle komma till så drakoniska förvandlingsbestämmelser som de, hvilka i nämnda betänkande blifvit föreslagna. Rättast vore det utan tvifvel att, der ett brott skall försonas genom böter, dessas belopp bestämdes efter de olika personernas förmåga att med penningar gälda sin brottslighet, och att om fängelse vid vatten och bröd eller enkelt fängelse skall användas, hvilket senare jag anser vara att föredraga, böra dessa straff drabba *alla* brottslige utan åtskilnad till stånd och förmögenhet. Men ett så pass långt steg i en riktning som är förenad med billighet och rättvisa kan väl icke uttagas på en gång. Åtminstone kan man i denna riktning dock gå *så* långt, som Herr Lyth föreslagit; och jag inskränker mig därför till att instämnia med honom.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Ehuru man icke kan bestrida giltigheten i viss mån af de anmärkningar, som blifvit af den förste talaren framställda derom, att den af Lag-Utskottet åstadkomna utredning om hit hörande förhållanden kunde hafva varit fullständigare än den nu föreliggande, hemställer jag dock om icke de skäl, Lag-Utskottets ordförande åberopat till försvar för Utskot-

tets underlåtenhet i anmärkta afseende, äro af beskaffenhet att för- *Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
tjena något afseende.

Frågan om hvad man skall sätta i stället för vatten- och brödstraffet såsom förvandlingsstraff är verkligen af mycket grannliga natur, helst det icke kan förnekas, att enkelt fängelsestraff icke kan i allo ersätta förenämnda straff. Den fattige, för hvilken, mer än för någon annan, gäller den gamla satsen att tid är penningar, måste, så mycket som möjligt är, skonas; fängelsestraffet bör för honom icke blifva för långt, om det icke skall bringa honom och hans familj till ruin. Man skulle således tänka sig cellfängelse i stället för fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlingsstraff.

Jag är dess värre icke nu i tillfälle att utreda, om våra fångelsers tillstånd för närvarande medgifver möjligheten att sätta cellfängelse såsom förvandlingsstraff i stället för vatten- och brödstraffet. Om jag icke missminner mig, har man vid ett föregående tillfälle, då nu förevarande reformfråga behandlades, för åstadkommande af nämnda möjlighet föreslagit den utväg, att fördela verkställigheten af cellfängelsestraffet på årets alla månader. Jag vågar dock påstå, att sådant icke vore lämpligt, emedan det skulle förvirra redovisningen för böter. Ty om det utrönes, att den bötfälde saknar tillgång till böter, bör förvandlingsstraffet följa omedelbart efter, för att detta invecklade redovisningsväsende icke må än ytterligare invecklas. Den reform, som förelåg vid 1871 års riksdag, afsåg införande af det danska systemet i enlighet med hvilket den bötfälde eger att sjelf välja, om han vid bristande tillgång att gälda böterna skall undergå fängelse vid vatten och bröd eller cellfängelse. Det vore en nödfallsutväg, men ur principiell synpunkt kan mycket anföras mot detta system. Det ligger för mig något i viss mån motbjudande deri, att oaktadt man från statens synpunkt såsom förvandlingsstraff utdömde fängelse vid vatten och bröd, ändock låta den bötfälde sjelf få utvälja detta straff, emedan det öfverensstämde med hans beqvämlighet eller fördel. För min del önskar jag lifligt att allmänna uppmärksamheten må fortfarande vara fäst å denna viktiga fråga och skulle gerna se att man i densamma komme till ett lyckligt resultat, men med afseende å ärendets nuvarande skick tror jag ingenting vara att vidgöra. Vid sådant förhållande torde det vara bäst att Utskottets förslag blifve bifallet.

Herr Liss Olof Larsson: Det är ett så sällsynt fall att jag får kämpa i samma led som de båda landshöfdingar, hvilka yttrat sig före mig, att jag icke har kunnat underlåta att begära ordet för att tillkännagifva, det jag till alla delar instämmer i hvad de anført. Jag tager frågan helt praktiskt och anser, att om man vill en förändring i nu föreliggande fall, då bör man först väcka motion om anslag till utvidgning af våra fångelser i stället för att motionera om en lag, som, om den blifver antagen, icke kan tillämpas. När Utskottet sagt, att det icke finnes utrymme i fångelserna, om

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

vatten- och brödstraffet blifver förvandladt till enkelt fängelsestraff, måste jag tro det. Jag vet icke, huru man kan yrka bifall till motionen. Det är tydligt, att har man sagt, att en förändring i afseende å förvandling af böter skall ske, torde man också få vara betänkt på att bygga nya fängelser, men jag tror det är bäst att vänta härmed och först se, hvad det skulle komma att kosta.

Det torde vara detsamma som om man i går sagt, vid frågan om anslag till ny universitetsbyggnad, att föreläsningarne skola hållas i större salar, men icke gifvit några penningar att bygga för. Man måste skaffa fängelser, innan man kan tala om en sådan straffförvandling, som den ifrågavarande, och på dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Lars Ersson: Jag hade icke tänkt att yttra mig i frågan, emedan jag ansåg, att om icke saken talade för sig sjelf, torde icke jag med min ringa röst kunna något imponera, men efter hvad nu passerat anser jag mig böra för min del yrka afslag å Utskottets betänkande i denna punkt. Om jag yrkar bifall till min motion eller till Herr Lyths förslag, kan göra ungefär detsamma; jag anser det dock bättre att göra det senare.

I anledning af hvad Herr Liss Olof Larsson yttrat derom, att vatten- och brödstraffet icke kunde afskaffas, emedan utrymme i våra cellfängelser för närvarande saknades, ber jag endast få erinra, att då Herrar Mankell och Kinnansson år 1871 väckte motion om afskaffande af ifrågavarande straff, Lag-Utskottets ordförande mot förslaget anförde samma skäl, men »lofvade» att efter ett par års tid nya fängelsebyggnader skulle vara färdiga, och då kunde man komma tillbaka med samma förslag. 1874, då jag förnyade förutnämnde herrars motion, lät det dock annorlunda, och nu låter det på samma sätt, eller att utrymme saknas. Hur länge skall man då vänta på nya fängeslokaler. Kanske behöfves det ett sekel för undanrödjande af detta hinder.

Som jag förut nämnt, yrkar jag afslag å Utskottets betänkande och bifall till Herr Lyths förslag.

Herr Magnus Jonsson: Ehuru, såsom af betänkandet synes, jag mot detsamma reserverat mig, hade jag dock icke tänkt begära ordet, eftersom frågan redan genom Första Kammarens beslut fallit, men i anledning af Herr Liss Olof Larssons yttrande i frågan, anser jag mig böra upplysa honom och Kammarens öfriga ledamöter, att åtminstone för Utskottet icke framlades några uppgifter från Fångvårdsstyrelsen, utvisande att utrymmet inom cellfängelserna skulle blifva otillräckligt i händelse förslaget skulle genomföras. Utskottets irade ordförande tillkännagaf, att han på enskild väg erhållit en sådan underrättelse, och då majoriteten dermed lät sig nöja, återstod för minoriteten endast att reservera sig. Några officiella uppgifter meddelades dock icke Utskottet. Jag instäm-

mer i hvad Herr Lyth yttrat och yrkar bifall till det af honom framlagda förslaget.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*

(Forts.)

Herr Svensén: Jag ber att få instämma med dem, som önska afskaffandet af vatten- och brödstraffet. Såsom exempel på oeffterrettligheten af detta straff i vissa landsorter, der afståndet till cellfängelset är stort, kan jag nämna, att kostnaden för bötfäldes befordran till undergående af ett tre eller fyra dagars vatten- och brödstraff kan uppgå till 50, 60 å 80 kronor. Dessutom är för mig den tanken af stor vikt, att ett olämpligt straff, som af tidsandan länge sedan utdömts, måste ju förr dess hellre afskaffas. Jag instämmer alltså i det af Herr Lyth framställda yrkandet.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar, som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan, som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, det förslag måtte antagas, som Herr Lyth i sitt nu afgifna anförande framställt; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef begärd och företogs enligt en nu uppsatt, så lydande omröstningsproposition:

»Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af utlåtandet N:o 15,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammarén, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse, med uttalande af den åsigt att fängelse vid vatten och bröd ej lämpligen torde böra såsom förvandlingsstraff bibehållas, samt att följaktligen önskvärdt vore, att detsamma kunde utbytas emot annan påföljd, anhålla att Kongl. Maj:t täcktes i sådant afseende tillvägabringa nödig utredning af de på frågans lösning inverkan förhållanden samt derefter för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.»

Voteringen visade 70 ja mot 66 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

I punkten 2 hade Utskottet, med anledning af ofvan förmälda motion, hemställt:

»att Riksdagen uti skrifvelse till Kongl. Maj:t i underdånighet

Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.

(Forts.)

mätte anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande, huru vida icke den i disciplinstadgan för krigsmakten den 11 Juni 1868 såsom disciplinstraff stadgade straffart af arrest vid vatten och bröd må kunna utbytas emot ett annat, mer ändamålsenligt bestraffningssätt.»

Rörande detta förslag, mot hvilket reservation inom Utskottet afgifvits af Grefve *Mörner*, yttrade

Grefve Björnstjerna: Den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som här blifvit föreslagen, är visserligen ganska oskyldig, men jag kan dock icke underlåta att deremot göra den anmärkning, att det hade varit väl, om Lag-Utskottet sjelf framställt något förslag om de straff, som kunna vara lämpliga att sätta i stället för arrest vid vatten och bröd. Jag kan nemligen icke tro, att Utskottet vill återinföra kroppsstraff, sådana som ännu finnas i flera andra länder, men hvarifrån vi för längesedan lyckligtvis befriats, icke heller kan jag tro, att Utskottet, i likhet med motionären, vill helt enkelt af mensklighetskänsla utstryka vatten- och brödstraffet ur disciplinstadgan, och införa enkelt fängelse i stället. Fängelsestraff må vara lämpligt såsom förvandlingsstraff, men icke är det något lämpligt straff för en soldat. Soldaten, mine Herrar, har annat att göra än att tillbringa veckor i fängelse; för honom måste stadgas straff, som verka hastigt och äro snart öfvergående. Man säger visserligen, att man redan har ett sådant straff i den mörka arresten; men detta straff är icke alltid användbart. Om krigshären bestode endast af sådana personer, som leddes af hederskänsla, behöfdes inga stränga straff, men förhållandet är icke sådant, och det finnes beklagligtvis inom hären personer, på hvilka strängare straff måste användas. Den förseelse, som inom vår krigshär allmännast förekommer, är superiet. Den, som förfallit i denna last, kan ofta nog icke underkastas mörk arrest, emedan vistelsen i det mörka rummet så skadligt inverkar på hans nerver, att han kan angripas af fyllerigalenskap. Deremot torde Herrarne alla inse, att några dagars fängelse vid vatten och bröd för en sådan person, långt ifrån att skada, tvärt om kan vara helsosamt.

Men vi skola betrakta saken med hänsyn icke blott till garnisonerade trupper utan äfven till dem, som äro stadda på marsch. Huru skall man, om man ej har vatten- och brödstraffet att tillgå, afstraffa en person, som under tåg begår ett svårare fel? Icke lär man kunna inläsa honom i en mörk källare och lemna honom efter; han måste följa med; och då återstår mig veterligen icke något annat straff att tillgripa än vatten och bröd. Det blir jmförelsevis lätt för bevakningen att äfven under tågandet tillse att detta straff tillämpas. Då således vatten och bröd är det enda strängare straff, som kan användas i fält, anser jag det vara i hög grad olämpligt att nu förorda dess afskaffande.

Då denna fråga vid 1874 års riksdag afhandlades här i Kam-
 maren, tog jag mig friheten säga, att vatten- och brödstraffet
 ännu var bibehållet och tillämpades i de allra flesta europeiska län-
 ders krigshärar. Då den ärade motionären behagade förklara, att
 så icke var förhållandet — detta i ordalag, som jag är öfvertygad
 han sjelf vid närmare betänkande fann icke vara de lämpligaste —
 lofvade jag, att, om frågan återkomme, då bevisa sanningen af hvad
 jag uppgifvit. För att fylla detta löfte, anhåller jag nu att i kort-
 het få redogöra för, huru förhållandet härutinnan är i andra länder.
 Jag börjar med England. Der finnes, bland andra straff för krigs-
 makten, s. k. sträng arrest, högst 42 dygns vatten och bröd med
 afbrott i bestraffningen hvart tredje dygn. Dessutom kunna af krigs-
 rätt ådömas 42 slag af en med 9 snärtar försedd piska. Nu invän-
 der man kanske, att England endast har en värfvad armé, och att
 man således icke får taga straffförhållandena vid densamma i betrak-
 tande, då det är fråga om en värnpligtsarmé, sådan som den svenska
 med sin beväring till stor del redan är det. Jag erkänner invänd-
 ningens befogenhet; jag lemnar således detta land och öfvergår till
 ett annat, som nyss infört allmän värnpligt, Ryssland. Der finnes
 bland straff för krigsmakten upptagen 15 dygns arrest vid vatten
 och bröd utan något afbrott, hvarjemte af krigsrätt kan dömas till
 50 prygel.

Nu säger man troligen — Ryssland är ett så despotiskt styrdt
 land, att man icke bör fästa synnerlig vikt vid förhållandena derstä-
 des. Låt om oss då öfvergå till Österrike. Disciplinstadgan der inne-
 håller bestämmelser särskildt om vatten och bröd och särskildt om
 mörk arrest samt tillämpar dessutom för svårare förbrytelser dessa
 båda straffarter tillsammans. Således en skärpning af straffet, som vår
 krigslag icke känner till. I *Tyskland* finnes bland andra militär-
 straff »mittlere Arrest», vatten och bröd under högst tre veckor;
 straffet afbrytes hvar tredje dag, då fången får kokföda. Den sven-
 ska disciplinstadgan deremot tillåter blott 10 dygns vatten- och bröd-
 straff. I Tyskland kan dessutom ådömas 14 dagars mörk arrest,
 hvilket der anses vara ett svårare straff än 21 dygns vatten och
 bröd. Skulle under marsch nyss nämnda olika bestraffningar icke
 kunna tillämpas, må karlen under en tid af 14 dagar två timmar
 dagligen bindas vid ett träd eller tillhållas att stå uppsträckt, be-
 lastad på blott den ena skuldran med åtskilliga gevär eller med en
 sadelmundering. Ett högst barbariskt straff. Men, säger man, Tysk-
 land och Österrike äro uteslutande militärstater; man bör icke fästa
 synnerlig vikt vid deras krigslagstiftning. Låt om oss då öfvergå till
 ett annat land, som jemte en särdeles frisinnad författning tillämpat
 värnpligten i dess utsträcktare form; jag menar Italien. I dess
 krigslag förekomma både mörk arrest och 15 dygns vatten och bröd,
 detta senare således 5 dagar längre än den svenska krigslagen
 tillåter. Låt om oss nu öfvergå till vårt grannland Danmark och se
 hvad dess disciplinstadga innehåller. Der förekommer dels mörk ar-

*Om vatten- och
 brödstraffets
 afskaffande.*

(Forts.)

Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)

rest, dels vatten- och brödstraff, dels ock, liksom i Österrike, vatten- och brödstraff i förening med mörk arrest. Dessutom finnes i den danska krigslagen »krumslagning»; detta består deri, att man binder deliqventens händer och fötter tillsammans och låter honom i detta tillstånd tillbringa flera timmar. Ett högst barbariskt straff, i sanning. Den som äfven af detta straff icke låter sig rätta, nedflyttas i den s. k. straffklassen, der han vid förseelse afstraffas med slag af rotting. I norska krigslagen slutligen finnes bestämmelse om 30 dygns vatten- och brödstraff och dessutom 10 dygns mörk arrest, hvilket ytterligare kan skärpas med vatten och bröd, alldeles som i Österrike. Dertill kommer, att den brottslige under marsch kan beläggas med bojor. I Schweiz, ett land, hvars krigshär icke kan berömmas för någon framstående krigstukt, och der krigsartiklarne anses vara särdeles slappa, der finnas dock samma bestämmelser som i Sverige, eller 10 dygns vatten- och brödstraff. I min redogörelse återstår nu intet annat germaniskt land än Holland. Jag saknar bestämda uppgifter derifrån, men tror mig dock nära nog med säkerhet kunna uppgifva, att detta land har ungefär samma krigslagstiftning som Tyskland. Bland de romaniska folken har Frankrike i sin krigslag bibehållit vatten- och brödstraff, dock icke såsom fristående straff, men i förening med mörk arrest, »le cachot», den högsta straffbestämmelsen i Frankrikes krigslagstiftning. I Spanien upphäfdes alla strängare militära straff samtidigt med republikens proklamerande. Följden blef, att disciplinen alldeles upplöstes och carlistbanden voro på god väg att eröfra hela landet, Generalerne, inseende att det ej längre kunde fortgå på detta sätt, gjorde då den allbekanta åter upprättades i landet. De franska krigslagarne lära nu der tillämpas. Jag tillåter mig slutligen anmärka, att i Frankrike, isynnerhet vid de i Afrika förlagda trupperna, finnes en mängd ganska grymma disciplinärstraff, ehuru dessa ej äro upptagna i krigsartiklarne.

Af den framställning jag nu gjort finna Herrarne, att man öfverallt i Europa, från och med det land, som har den lösaste härorganisation, Schweiz, till och med det, som har det starkaste försvaret, nemligen Tyskland, har funnit det nödvändigt att bibehålla straff, som i fält kan tillämpas. Tills dess att Utskottet kan visa att ett annat straff än vatten- och brödstraffet finnes, som utan att vara kroppsstraff kan när som helst och omedelbart användas, till dess föreställer jag mig att Kammaren gör bäst i att låta saken hvila och icke framkomma med en begäran, som icke kan få någon påföljd. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Danielsson: Såsom det förnämsta hindret mot bifall till Lag-Utskottets förslag har anförts, att vatten- och brödstraffet är det enda, som kan verka snabbt och kan tillämpas när som helst. Jag för min del finner emellertid dessa skäl icke vara af den betydighet

att böra kunna utgöra ett hinder för en reform i nu förevarande hänseende. Hvad den siste talaren yttrat om krigslagstiftningen i en mängd andra länder har, jag medger det, icke kunnat annat än väcka min stora förundran. Jag skulle dock ingenting hafva emot att alla de straffarter, som enligt hans uppgift gälla i Ryssland, England, Italien och Spanien m. fl. länder, såsom prygel, mörk arrest med vatten och bröd o. s. v. och till och med det i Danmark använda krumstraffet, infördes här i landet, blott de tillämpades på chefen, generalen och öfversten o. s. v. genom alla graderna lika som på mannen i ledet. Men att den simple karlen skall handteras på detta sätt för en begången förseelse, under det, om någon af befälet låter komma sig ett lika eller likartadt disciplinärt brott till last, han icke får annat straff, än att han hålles instängd några dagar i sitt rum och knäppes af värjan, men för öfrigt mår som en herre, är det skapligt? Och kan det för öfrigt vara klokt att svälta ut karlen, när han skall marschera? Hur skall han väl då kunna få benen i rörelse, när det slås på trumman.

En annan sak. Då man nu tänker på att införa en värnpligtslag, som skall gifva vårt land ett betryggande försvar och göra hären i stånd till en hastig mobilisering, är det då välbetänkt att hålla på en straffart, som tycks vara uppfunnen enkom för den simple karlen i ledet! Nej, låtom oss i detta som i andra fall följa med vår tid och vara menskliga äfven mot dem, som icke hafva den lyckan att bekläda de högre eller befälsplatserna. Det är under intryck af sådana känslor som jag i min ringa mån, tillåter mig protestera mot denna uppfattning om skilnaden mellan befälet och mannen i ledet, som man här sökt göra gällande. Låt de främmande länderna bibehålla sina barbariska straff och bäst de gitta tillämpa dem; icke böra vi försöka efterapa dem i deras barbari.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Grefve Björnstjerna: Jag har visat, att vatten- och brödstraffet tillämpas vid de flesta europeiska arméer lika som hos oss, men jag har alltid motsatt mig hvarje verkligt kroppstraff; jag ber herr Danielsson vara god att erinra sig detta. Kan Herr Danielsson icke inse skilnaden mellan de straffarter, som böra användas på befäl och manskap, så kan jag ej taga honom ur hans villfarelse. I hela världen erkännes dock, att det är hederskänslan, icke fruktan för kroppsstraff, som bör leda befälet. Ett disciplinbrott, som begås af den gemene maunen, t. ex. rymning, sådan som den hvartill, såsom vi minnas, några beväringssynglingar för ett par år sedan gjorde sig skyldiga, bestraffas med högst några dygns vatten och bröd. Begår åter en officer samma fel, kostar det honom tjensten. En karl, som super sig full på vakt, slipper med några dygns vatten och bröd. Visserligen är han derigenom underkastad några dagars plåga, jag medger det; ehuru denna, såsom herr Hjelm ganska riktigt anmärkte, icke kan vara särdeles skadlig för en ung karl. En

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

* Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)

officer åter, han förlorar för en dylik förseelse sin tjänst, hans framtid är förstörd. Detta är en ganska stor skilnad. Jag tillåter mig dessutom påminna, att ett svårare disciplinstraff icke får användas förr än soldaten flera gånger förbrutit sig, så vida han icke begått ett så allvarsamt brott som t. ex. rymning. Jag säger ännu en gång, att den som icke inser skilnaden mellan det straff, som bör åläggas en officer och en man i ledet, en sådan person kan icke jag upplysa om saken, jag tror dock att Herr Danielsson står temligen ensam om sin åsigt. Jag upprepar, att om ännu det straff, som drabbar officeren till följd af något begånget felsteg, icke består i vatten och bröd eller annat kroppsstraff, bestraffas han dock i verkligheten, och detta med rätta. långt strängare än soldaten. Officeren förlorar tjänsten för samma fel, som endast kostar soldaten några dygns vatten och bröd.

Herr Danielsson: Här talas om hederskänsla, och att den skulle vara mera utvecklad hos befälet än hos den enkla mannen i ledet. I det fallet kan man hafva olika uppfattning, och derom torde man icke kunna tvista, ty ofta kan hederskänslan vara lika stor hos mannen i ledet, som hos befälet. Det är också sagdt, att en officers framtid är förstörd, om han gör sig saker till fylleri eller dylikt. Mycket möjligt, men om man tager en gemen man ur ledet och binder hop honom såsom en trunna samt låter honom ligga en eller annan dag i denna ställning, så förmodar jag att äfven hans framtid är förstörd. Detta straff finnes visserligen icke hos oss, men Herrarne tyckas icke vara obenägna att införa det. Det må nu vara huru som helst med den saken — mig synes att vi borde kunna undvara en så olämplig straffart som vatten- och brödstraffet, och att Utskottet sökt gifva en lösning åt frågan, som är välbetänt.

Herr Lind: Jag önskar blott tillkännagifva, att jag instämmer i hvad Herr Danielsson yttrat och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Lindmark: Jag hade föreställt mig, att en diskussion som denna kunde försiggå utan hätskhet. Herr Danielsson synes vara af en mötsatt åsigt och anse, att befälet med synnerlig förkärlek ålägger manskapet straff. För min del kan jag konstatera motsatsen. Jag har alltid funnit, att befälet endast med motvilja ådömer manskapet straff och dessförinnan upprepade gånger meddelar varningar. Enligt min tanke lär det blifva svårt att påfinna en straffart, som kan ersätta den nu i fråga varande. Jag skall icke upptaga tiden med att uttala mig öfver den ena eller andra straffartens lämplighet, men jag står fast vid, att den nu brukliga bäst uppfyller ändamålet. Afskaffas vatten- och brödstraffet såsom disciplinstraff, skola säkerligen olägenheter uppstå. Tänkom oss till exempel att chefen på ett örlogsfartyg, just då han afgår från hamn, skall bestraffa en ertappad rymmare. Under nuvarande förhållanden skulle mannen

straffas med vatten och bröd på kortare tid, men om detta straff *Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)
borttages, skulle befälet vara inskränkt till att sätta honom i arrest möjligen för flera veckor uti hytt under däck. Dermed vore kanske den dömda särdeles belåten, men det vore icke fördelaktigt för tienstgöringen att under en längre tid undvara en påräknad arbetskraft. Å andra sidan skulle ett sådant straff icke leda dertill, att den afstraffade en annan gång tog sig till vara, ty straffet vore för lindrigt. Jag vill till och med påstå, att de straff, som nu finnas stadgade, icke äro stränga nog, ty de hafva icke förmått ingifva vederbörlig fruktan för straff. Den som har ambition och god vilja — för honom behöfvas ej straffbestämmelser, och att hederskänslan, hvars väckande är en af befälets angelägnaste omsorger, äfven finnes hos manskapet, är en glädje att kunna konstatera, men straffbestämmelser kunna ändå icke undvaras. Herr Danielsson bör läsa krigsartiklarne och skall då säkert rörande straffbestämmelserna för befälet komma på andra tankar.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Magnus Jonsson: Jag skulle icke begärt ordet i denna fråga, derest icke en högt ärad talare på stockholmsbänken, Herr Lindmark, dertill gifvit mig anledning, då han nemligen yttrade, att man inom armén för disciplinens upprätthållande måste straffa hastigt och verkande. Jag vill icke bestrida att så mången gång kan vara nödigt, endast det sker på ett sansadt och lagligt sätt. Men då bestraffningen stundom kan ådömas och verkställas af endast *en* person och det möjligen sker under inflytande af en upprörd sinnesstämning, ja — till och med på än mindre lagligt sätt, så torde det ursäktas, att en och annan finnes, som ej vill vara med om något sådant.

Jag vill endast erinra om ett förhållande, som för icke länge sedan lärer inträffat å en trakt af landet. Den ärade talaren har, på grund af sin ställning såsom sjöofficer, må hända kunnat vara i tillfälle att taga reda på den händelse, hvarpå jag syftar. En af manskapet blef nemligen för något begånget fel, som kanske också endast var ett förment fel, bestraffad medelst näfrätten, hvarefter — såsom mig berättats — anmälan i behörig ordning försiggick. Ryktet förmäler dock, att saken på ett eller annat sätt nedtystades, hvilket jag förmodar icke händt, derest ett likartadt fel begåtts från manskapets sida mot befälet. särdeles som manskapet merendels är i saknad af erforderliga medel att försona felet.

På tal härom erinrar jag mig äfven en annan händelse. Efter hvad mig berättats af manskap, som för ett eller annat år tillbaka var beordradt att tienstgöra på ett af kronans fartyg, blef manskapet, med undantag kanske af 3, 4 personer, hvilka undsluppo, handgripligen bestraffade af en af underbefälet. Man kan härvid, och detta må hända icke utan skäl, svara mig att sådant kunnat och bort anmälas. Manskapet var också sinnadt att göra det, men er-

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)*

inrade sig att, om anmälan skedde, deras hemkomst skulle förse-
nas minst en månad, eller den tid ungefär, som erfordrades för att
utreda saken, hvadan båtsmännen, hvilka längtade till sina hem
och dessutom förutsågo hvad som derefter antagligen skulle hända
dem vid återinträde i tjänstgöring, föredrogo att afstå från att
lagligen beifra saken.

Jag tror att alla de, som lika med mig önska en utsträckt
värnpligt, göra bättre i att bifalla den nu föredragna punkten än
att afslå densamma, helst som mången, åtminstone på landsbygden
hyser stora farhågor för värnpligtens utsträckning med alla de tra-
kasserier, som dermed kunna följa.

På de skäl Utskottet framhållit och på grund af hvad jag nu
yttrat, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Nils Pettersson: Då jag inom Lag-Utskottet bidragit till
det beslut, Utskottet fattat i denna punkt, anser jag nödvändigt att
angifva min ståndpunkt i frågan, synnerligast som denna just för
närvarande har mera betydelse, emedan det står på dagordningen
att bereda fosterlandet ett godt försvar. Det är min fulla öfver-
tygelse, att om svenska folket ingår på en vidsträcktare militärisk
organisation, måste vatten- och brödstraffet afskaffas.

Jag tror att den som rätt känner svenska folket skall medgifva,
att hos detsamma finnes mycken hederskänsla, icke blott hos herrar
officerare och den s. k. bildade allmänheten, utan äfven i icke
ringare grad hos mannen i ledet, och historien jäfvar icke heller det
vittnesbördet. Jag är öfvertygad för min del, att man skall kunna
utan allt för mycken svårighet finna på ett straff, som anslår he-
derskänslan, utan att behöfva anlita vatten- och brödstraffet. Jag
har visserligen hört en talare säga, att befälet icke har något nöje
af att straffa de underlydande, och det vill jag väl också tro, men
det vet man att, kommer en soldat i onåd hos en förman, kan han
vara utsatt för ganska mycken kitslighet från dennes sida. Jag
tror det derföre vara skäl att bifalla Utskottets hemställan, hvarom
jag alltså anhåller.

Herr Lindmark: En talare behagade här nyss införa i dis-
kussionen ett ämne, som var ganska oväntadt, då han gjorde hän-
tydningar på förseelser hos befälet, utan att nämna något namn.
Jag måste derföre antaga, liksom jag förutsätter att många af
Kammarens ledamöter tro, att dessa häntydningar voro rigtade
mot mig personligen, men jag får i det afseendet förklara att, då
jag haft befäl, jag aldrig stuckit under stol med de klagomål,
som möjligen framkommit från manskapet mot förmännen. En
annan sak är, om de ej anmäla sina klagomål; det blir deras en-
sak. Men att jag någonsin skulle sökt nedtysta dem, det tager jag
mig friheten att bestrida.

Herr Torpadie: Jag har varit mycket mycket tveksam, om jag skulle begära ordet i denna fråga, men jag har nästan ansett mig förbunden dertill, då jag varit en af de ledamöter i Utskottet, som mest påyrkat det slut, hvartill Utskottet kommit.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)*

En talare på stockholmsbänken har sagt, att Utskottet bort tillkännagifva, hvilken straffart som skulle sättas i stället för vatten- och brödstraffet. Jag skall i det fallet be att få nämna, huru som en ledamot från Första Kammaren under diskussionen derstädes yttrade bland annat, äfven följande: »Det stöter onekligen den allmänna rättskänslan för hufvudet, att då ifrågavarande straff icke kan såsom särskild straffart en vanlig brottsling ådömas, det likväl skall kvarstå såsom disciplinstraff för armén. Man har anmärkt, att intet annat straff skulle kunna sättas i stället. Utskottet har föreställt sig, att i strängare fall kunde användas mörk arrest och vid mindre förbrytelser längre tids arrest förenad med tienstgöringsskyldighet.» Jag ber att få nämna detta. Utskottet består helt och hållet af personer tillhörande civilståndet; der finnes icke en enda militär, och man kan således icke begära att från Utskottet få ett direkt förslag i detta hänseende. Hvad Utskottet hade att taga i betraktande var den frågan, huruvida, med befolkningens stigande upplysning, man längre borde bibehålla vatten- och brödstraffet såsom disciplinstraff, och man var öfverens derom, att det var så mycket mera olämpligt, som det användes såsom direkt straff, och det icke var så länge sedan som det samma tillämpades å hvarjehanda vanfrejdande brott. Detta torde icke ännu hafva fallit ur folkets minne; sjelf har jag dömt många till vatten- och brödstraff för stöld.

Jag förstår ganska väl och jag är den förste att erkänna nödvändigheten af att disciplinen bland manskapet hålles vid makt, men å andra sidan får man icke förtänka Utskottet, om det trott godt om den svenska soldaten och föreställt sig att man bör kunna inverka på honom med andra straff än det, som för ej länge sedan användts för mycket vanfrejdande brott, och det bör sålunda icke förvåna, att Utskottet afgifvit detta förslag och lemnat afgörandet af frågan om det nya straffets art åt svenska Konungen, hvilken ju alltid varit en god Konung både för sina civila och militära undersåter.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Jag kan icke annat än uttrycka min förundran öfver att våra officerare både till lands och vatten äro så rädda för att aflåta en skrifvelse i denna sak.

Det är ju icke något tvångsmål, det är ju endast fråga om att hos Kongl. Maj:t begära att han täcktes taga i öfvervägande, om icke någon annan lämpligare straffart finnes, och derom förordna. Finnes det icke, så få vi väl det svaret, att Kongl. Maj:t ingenting

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

kunnat göra, och för öfrigt är det ju möjligt att dessa Herrar, som stå så högt och Kongl. Maj:t så nära, blifva tillfrågade, och de kunna ju då få tillfälle att utveckla sina betänkligheter.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Magnus Jonsson: Jag ber att endast få anföra några ord med anledning af Herr Lindmarks yttrande. Jag trodde att, då jag sist hade ordet, jag tillräckligt tydligt tillkännagaf, att jag i mitt anförande icke åsyftade honom. Då så likväl icke tyckes vara förhållandet, får jag ytterligare förklara, att jag så mycket mindre kunde afse Herr Lindmark, som jag af personer, som stått under hans befäl, hört honom vara utmärkt väl vitsordad.

Herr Adlersparre: Ett yttrande, som den ärade representanten från södra Helsingland haft, manade mig att begära ordet, och jag får med anledning af detta yttrande förklara, att den behandling, som han nämnde att besättningen skulle hafva rönt ombord å ett fartyg, numera alls icke är att befara. Det har visserligen funnits tider, då missbruk med bestraffningar skett, men nu för tiden förekommer sådant icke. Icke heller existerar mera prygelstraffet och bör derföre icke vidare komma under diskussion.

När jag nu fått ordet, ber jag såsom min åsigt få säga, att denna fråga, likasom många andra frågor, kan ses från olika sidor och vara föremål för olika omdömen. För min del anser jag, att önskligt vore att vatten- och brödstraffet kunde afskaffas. Jag inser väl, att sådant skulle medföra ganska stora svårigheter, men jag tror, att de icke äro öofvinneliga. Strängt tillämpadt, är detta straff hårdt och onaturligt, och, vare sig med rätta eller icke, stämpelar allmänna opinionen detsamma såsom vanhederligt; men må hända kan man säga detsamma om alla andra straff. Vatten- och brödstraffet är dessutom, enligt mitt förmenande, i militäriskt hänseende olämpligt, i synnerhet i krigstid, då man stundeligen bör vara beredd på strid. Den, som undergår sådant straff, är ej blott under bestraffningstiden utan flera dagar derefter så fysiskt förslappad, att han för strid är oduglig. Äfven finnas förhållanden under fredstid, då denna straffart icke kan, åtminstone icke bör tillämpas. Jag menar vid tillfällen, då örlogsfartyg befinna sig ute på sjöexpeditioner i de tropiska trakterna under stark värme. Den befälhafvare, som då blindt följer krigslagarne och ålägger för någon förseelse vatten- och brödstraff, blottställer derigenom delinquenten för de svåraste sjukdomar. Befälhafvaren eger visserligen rätt att tillämpa straffet, ty krigslagarne stadga i detta hänseende, illa nog, icke något undantag. Jag kan omtala ett annat fall, då det var alldeles omöjligt att använda denna straffart. Jag låg med ett örlogsfartyg nära eqvatorn. Hindrade af motiga vindar ledo vi brist på vatten, hvarföre jag måste sätta besättningen, så väl befäl som gemenskap, på sträng förknappning. Det hände sig då att några af be-

sättningen en natt bröto sig in i vattenrummet och stal vatten. Under för handen varande förhållanden var brottet stort. Enligt krigslagarne skulle jag för denna förbrytelse ådöma vatten- och brödstraff. Men jag egde icke någon tillgång på vatten, och i öfrigt, om jag ock så hade haft, skulle de brottslige må hända icke högre önskat än att erhålla detta straff, hvarförutan det kunnat ådraga dem en dödlig sjukdom.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*

(Forts.)

Det finnes således svårigheter för att tillämpa detta straff äfven under fredstid, men i krigstider skulle jag för min del *aldrig* vilja tillämpa det.

Grefve Björnstjerna: Det är mycket ledsamt, att jag är af olika tanke med den siste ärade talaren, för hvilken jag hyser ganska stor aktning. Men jag nödgas bestrida hvartenda ord, som han sagt. Då han säkerligen icke vill, att soldaten för en ringa förseelse skall inspärras i fängelse under 14 à 20 dagar, tror jag att icke heller han skall kunna uppge någon lämpligare straffart under marsch än just vatten och bröd. Då dessutom diciplinstadgan icke tillåter vatten- och brödstraffets användande under längre tid än fem, högst 10 dagar, kan straffet icke hafva något skadligt inflytande på karlens helsa. Om det kan hafva en sådan under tropikerna vet jag icke, men våra krigslagar äro icke skrifna för tropiska förhållanden. Jag ber Herrarne ihågkomma det jag förut sagt, att jag finner skrifvelsen ganska oskyldig, men jag har ansett och anser ännu, att Utskottet bort säga hvilken straffart skulle införas i stället för den af Utskottet utdömda. Man skulle i annat fall kunna tänka sig att Utskottet velat åter införa de nu mera afskaffade kroppsstraff, hvarom Herr Danielsson talat och mot hvilka jag alltid uppträd. På Ridarhuset satte jag mig redan för många år sedan emot prygelstraffets bibehållande och är fortfarande af samma åsigt. Men jag vågar påstå, att då man icke säger hvad som skall sättas i stället för det straff man vill borttaga, kan Kongl. Maj:t lätt komma på den tanken, att Kammararen önskar se kroppsstraffen åter införda. Kan någon af dem som förfäktat Utskottets mening uppgifva något lämpligt straff att sätta i stället för vatten och bröd, må han då vara så god och uppgifva detta.

Hvad Herr Uhr beträffar, var det ganska ledsamt att min röst icke gjorde sig hörd till den plats, der Herr Uhr sitter. Den värde representanten skulle annars troligen insett, att hvad som föranlett mig att meddela den utredning, som nyss lemnats, var att motionären sagt, att mitt yttrade vid 1874 års riksdag icke var med sanningen öfverensstämmande. Nu är förhållandet att jag, såsom andra militärer har en viss hederskänsla och icke tycker om att blifva beskyld för att hafva lemnat osanna uppgifter.

Jag yrkar fortfarande afslag å punkten.

Herr Lars Ersson: Hvad den förste ärade talaren på stockholmsbänken yttrat om, att Lag-Utskottet borde hafva satt nå-

Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)

got i stället för vatten- och brödstraffet såsom disciplinstraff och i synnerhet huru man skulle kunna straffa en trupp under marsch, kan jag icke gilla. Utskottet har nemligen ganska lämpligt, enligt min tanke, föreslagit, att Riksdagen skulle gå in till Kongl. Maj:t och anhålla, att han måtte taga i nådigt öfvervägande, huru vida något annat mera ändamålsenligt bestraffningssätt kan sättas i stället för arrest vid vatten och bröd.

Kan icke Kongl. Maj:t, efter samråd med högre militärer och andra sakkunnige personer, hitta på någon utväg härför, lärer väl icke heller någon annan kunna göra det.

Vidare sade samme talare, att jag vid 1874 års riksdag, då jag yttrade mig i samma fråga, framkastat saker, som ingen riksdagsman bort göra. Till svar härpå får jag säga, att jag icke kan återtaga hvad jag då yttrade och, om denne talare behagar genomläsa protokollet vid det tillfället, skall han finna, att jag icke sade att vatten- och brödstraffet såsom militärstraff blifvit borttaget uti alla europeiska länder, utan jag yttrade i nästan alla europeiska länder.

Samme talare har vidare yttrat, att vatten- och brödstraffet skulle vara ett så lämpligt bestraffningssätt för soldaterna, emedan det är så helsosamt för dem att, sedan de supit sig fulla, sättas på vatten och bröd. Jag hemställer i det hänseendet, huru vida detta straff icke skulle vara lika lämpligt för befälet — jag menar nu icke generaler, öfverstar, majorer eller äldre officerare, utan de yngre, — sedan de tagit sig ett punsch- eller champagnerus — ty detta anser jag fullt ut lika straffbart som ett rus förorsakadt af brännvin — kunde det vara lika »helsosamt» för dem som för soldaterna att efter ett rus få afkyla sig med litet vatten och bröd.

Hade sådant tillämpats på de djurgårdshjeltar, som för flera år sedan öfverföll fredliga medborgare derstädes, hade det ganska säkert för dessa hjeltar varit särdeles *helsosamt*.

Slutligen vill jag i likhet med en representant på norrlandsbänken fästa Herrarnes uppmärksamhet på, att, så länge de vanärande straffen för soldater kvarstå, kunna Herrarne vara öfvertygade om att det icke blir lätt att få någon förändrad värnpligtslag.

Herr Gumælius: Herr Talman! Det förvånar mig att de Herrar, som talat mot Utskottets förslag, icke hafva till stöd för sin åsigt åberopat det skäl, som nu borde vara det kraftigaste åtminstone för denna Kammare. Det har nemligen, på grund af ett yttrande från ölandsbänken, nyss öppet förklarats af en ärad talare på stockholmsbänken, att det måste vara en väsentlig skilnad i behandlingen af befäl och manskap, en väsentlig skilnad mellan dem af vårt lands försvarare, som man kallar »du», och dem, till hvilka man säger »herre», och när Kammaren nyss med 4 rösters

öfvervigt, låt vara att det skedde motsträfvigt, för sin del beslutit att detta hårda och barbariska straff skall bibehållas för dem, hvilka icke hafva råd att betala de böter, som dem ådömas, så är det ju alldeles naturligt och följdriktigt att de, som stå i samma kategori inom armén, skola lida samma vatten- och brödstraff derstädes, som anses lämpligt för desse mindre bemedlade, då de återkomma till sina hem. Om således kroppsstraff skall bibehållas för dem, som icke förmå att betala sina böter, så synes mig detta kunna från den sidan hafva varit ett kraftigt skäl att bibehålla sådant straff äfven vid armén och flottan.

Detta tal, som här upprepats flera gånger, om nödvändigheten af att hafva detta straff att tillämpa under marsch, emedan man, såsom talaren uttryckte sig, icke kunde stoppa ned brottslingen i en mörk källare och lemna honom efter sig, kan jag icke förstå. Huru går det då till att tillämpa vatten- och brödstraffet under marsch. Att detta straff är synnerligen olämpligt att använda under krigstid och möten, ha vi nyss af en framstående militär hört, om jag rätt förstod denne talares mening. Men huru går det då till att utföra detta straff under marsch? För man kanske med sig någon särskild menageri-vagn, för att deruti instänga dem som skola undergå vatten- och brödstraff eller huru vill man i annat fall hindra att kamraterne gifva åt den straffade de födoämnen han behöfver.

Jag kan icke förstå att detta skäl, som blifvit flera gånger å motsidan sagdt och upprepadt samt således bör vara hufvudskälet, kan inverka på frågans afgörande, ty under marsch lär man väl icke kunna lämpligen verkställa sådana straff, vare sig att de bestå i att sätta brottslingen i en källare eller bestämma hans kost till att utgöra blott vatten och bröd.

De båda militäriske talarne, som försvarat detta straff, hafva väsentligt skilt sig åt i en punkt. Den ene af dem, landtofficeren, har sagt att för officeren skulle finnas helt andra bevekelsegrunder än för manskapet; för officeren skulle hederskänslan föreskrifva hans handlingssätt, men för manskapet skulle en så förnäm växt icke finnas. Den andra af de båda talarne, officeren vid flottan, hade dock en annan uppfattning och ville förutsätta hederskänsla äfven hos manskapet och jag får bekänna att jag hellre delar den talarens åsigt, att hederskänsla bör förutsättas äfven hos våra försvarare i ledet. Det vore rätt illa om det förra af dessa uttalanden vore ett uttryck af åsigterna hos de män, som stå i spetsen för det så särdeles verksamma sällskapet »Värnpligtens vänner». bland hvars främste män ju den talaren är.

Samma talare yttrade äfven, att officeren straffades vida svårare; han blefve nemligen af med tjensten för en förseelse som en man ur ledet ganska lätt försonade. Jag har ett exempel i den vägen, som faller mig i minnet; handlingarne i målet offentliggjordes genom min försorg. Det gäller visserligen icke alldeles en man

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

i ledet, utan en underofficer. Han hade gjort sig skyldig till en efter militärers uppfattning ganska stor förseelse, hvilken likväl för civila öron låter temligen obetydlig. Han hade nemligen gjort sig skyldig till det förskräckliga brottet att vid anmälan om en förnärmelse som han åsåg sig ha lidit af en officer, vända sig till en alltför hög befälsperson med förbigående af en mellanvarande officersgrad. För detta brott dömdes han till arrest. Han fick tjenstgöra till dess mötet var slut, men derefter insattes han i något rum vid mötesplatsen under bevakning och der fick han sitta ett par veckor, sedan de andra tågat bort. De båda herrarne, som hade varit i delo med hvarandra, hade varit skolkamrater, men det var händelsevis underofficeren, som hade hustru och barn samt en enskild tjänst, hvaraf han hade sitt uppehälle. Han ansåg sig icke kunna skrifva till sin förman och begära förlängd ledighet på den grund att han satt i arrest, utan han lade helt enkelt in om sitt afsked från den tjensten, hvarigenom han med de sina ställes temligen på bar backe. Men officeren, mot hvilken han gjort anmälan i oriktig form, han fick af chefen en föreställning i officerskårens närvaro, att han skulle för framtiden taga sig till vara för ett så hetsigt sätt. Och så slutade den saken.

Jag kan icke göra något yrkande vid denna punkt, då Kamraren redan vid afgörandet af den förra punkten i betänkanudet förklarar sig vilja bibehålla ett så orättvist och barbariskt straff, som detta.

Herr Carl Ericson: Jag måste bekänna, att, då jag först fick se denna motion under riksdagen, jag genast tänkte att jag skulle i min mån, söka bidraga till dess lösning, ehuru jag på samma gång var öfvertygad om att det var nödvändigt att hafva studerat dit hörande ämnen mer än jag då gjort, för att rätt förstå densamma. Sedan dess har jag varit i tillfälle att studera de flesta utländska europeiska länders lagstiftningar och särskilda disciplinstadganden och öfverallt har jag funnit, äfven i länder med de allra mest utvecklade värnpligtssystem såsom t. ex. Schweiz, att vatten- och brödstraffet blifvit bibehållet. Naturligtvis har detta kommit mig att eftersinna orsaken hvarföre man så allmänt bibehållit detta straff och då har jag kommit till den giltiga slutsats, såsom här också förut framhållits, att man bibehållit vatten- och brödstraffet derföre att ett straff måste finnas att tillämpa vid alla möjliga förhållanden, och härför lämpar sig detta bestraffnings-sätt särdeles väl. Att tala om enkelt fängelse i ställe för arrest vid vatten och bröd är endast nonsens.

Här har en talare på norrlandsbänken framdragit en del enskildheter i fråga om misshandling af soldater; men att sådant numera förekommer det bestrider jag på det ifrigaste. — Det kan visst hända att för icke så lång tid tillbaka sådana olagligheter kunnat förekomma, men numera är det åtminstone icke händelsen

och för öfrigt vill jag fästa Herrarnes uppmärksamhet på, att, om man endast går 10 år tillbaka, voro tendenserna i afseende å handgripligheter helt andra än nu för tiden och jag tror att vi litet hvar sedan den tiden kunna hafva någon handgriplighet på vårt samvete.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

Herr Adlersparre förklarade nyss att arrest vid vatten och bröd såsom disciplinstraff var omöjligt att i krigstid tillämpa och att han åtminstone icke skulle använda detsamma; men i det hänseendet skall jag bedja att få säga Herrarne hvad han kommer att använda för straff under krig. — Han kommer i stället att straffa med prygel eller genom att sätta de brottslige i krum eller binda fast dem vid pålar o. s. v. och det lärer väl Herrarne ändå icke anse vara bättre.

Då jag under mina studier af krigslitteraturen sett att man öfverallt bibehållit vatten- och brödstraffet, har jag kommit till den öfvertygelsen att, om vi släppa ifrån oss detta straff, skola vi i större eller mindre grad ledas tillbaka till de gamla kroppsstraffen och tror derföre det bästa vara att lemna saken å sido åtminstone för det närvarande. — Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande.

Herr Magnus Jonsson: Jag ber endast att få upplysa, att jag icke yttrat, att båtsmännen vid det af mig förut nämnda tillfälle fått prygel, utan endast att näfrätten blifvit använd.

Jag tror således icke att jag gjort mig skyldig till att säga, att de fingo prygel. Detta straff vet jag är för längesedan afskaffadt. Det gläder mig emellertid att höra att näfrättens anlitande upphört för lång tid tillbaka. Jag måste dock tillägga, att den händelse, som jag omnämnde, timade för icke mer än cirka tre år sedan, och det vore fördenskull glädjande om på den korta tid, som sedan dess förflutit, en så betydlig förändring egt rum.

Herr Key: På den, som, i likhet med mig, är en varm vän af vårt försvars utveckling, kan denna diskussion, denna förpostfäktning, om jag så får uttrycka mig, i den stora fråga, som om fredag i nästa vecka här kommer att afhandlas, icke göra annat än ett särdeles ledsamt intryck. Ty utan tvifvel har den diskussion, som nu egt rum, skadat denna stora fråga vida mera, än den jemförelsevis obetydliga fråga, som nu föreligger, är värd. Jag betviflar icke, att mycken godtycklighet i fordna tider från befälets sida utöfvats emot manskapet. Exempelvis vill jag blott nämna för att blott taga ett af de mera humoristiska exemplen, hurusom vid ett regemente sju beväringsynglingar en gång blefvo uppkommenderade i ett träd för att öka skuggan åt officeren, som lade sig att sofva middag under trädet. Men, mina herrar, vi må erkänna att detta och dylikt hör till det förflutna och numera nästan icke alls förekommer. A andra sidan må erkännas, att disciplin i en armé *måste* finnas och att, när icke annat hjälper, tvång bör kunna få

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.*
(Forts.)

användas. Nu har man framställt den fråga, hvilket straff skulle sättas i stället, i fall vatten- och brödstraffet afskaffades. Förslag härtill hafva icke sagnats, och jag skall be att få upprepa hvad vice ordföranden i Lag-Utskottet yttrade i fråga härom inom Första Kammaren, när ärendet förevar till behandling. Hofrättsrådet von Gegerfelt yttrade dervid: »Man har anmärkt, att intet annat straff skulle kunna sättas i stället. Utskottet har föreställt sig, att i strängare fall kunde användas mörk arrest och vid mindre förbrytelser längre tids arrest förenad med tjenstgöringsskyldighet.» Detta är ett förslag, och det synes således som skulle det finnas andra straff att sätta i stället för det som man nu vill afskaffa. Jag vill icke påstå att det nyss föreslagna skulle vara fullt tillfredsställande, men det är ju intet hinder att försöka detsamma. Jag tror emellertid, mine Herrar, att ju förr vi afsluta denna debatt, dess bättre är det, och låtom oss, antingen vi bifalla eller afslå förslaget, göra det utan vidare kommentarier.

Grefve Björnstjerna: Jag brukar i allmänhet icke besvära Kammaren med att yttra mig flere gånger i samma fråga, men då representanten från Örebro påstår att jag sagt att hederskänsla finnes endast hos officeren, icke hos truppen, så vågar jag säga att han har, lindrigast sagdt, i högsta grad missförstått mitt yttrande. Hvad jag tror mig hafva sagt är, att om hos allt manskap finnes den hederskänsla, som man hos befälet måste förutsätta, då behöfdes inga stränga straff, men att då bland manskapet beklagligtvis alltid måste finnas de som saknade denna känsla är det nödvändigt att för truppen bibehålla kraftiga men hastigt öfvergående bestraffningar. Den officer som saknar hederskänsla bör mista tjensten. Den soldat, som har denna känsla, han uppför sig aldrig så att ett sådant straff på honom kommer att användas, men jag upprepar det ännu en gång, det finnes dock bland truppen sådana som göra dylika straff nödvändiga. Samma talare kunde icke fatta huru vatten- och brödstraffet under marsch kunde tillämpas. Jag kan icke förstå detta, helst han så många gånger gifvit bevis på förmåga af snabb uppfattning. Jag vill emellertid upplysa honom om att saken går helt enkelt så till att arrestanterna marschera bakom den öfriga truppen, och då den senare vid rasterna få sin ranson, så bli de förra utan. Att sätta dem i mörk arrest låter sig icke göra; lika litet torde det vara lämpligt att låta dem undergå en längre tids ljus arrest och sålunda undandraga dem från tjenstgöringen.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Icke har jag begärt ordet för att motsätta mig aflåtandet af en sådan skrifvelse, som Utskottet här föreslagit. Detta skulle jag så mycket mindre vilja göra som flere af de talare, som här uppträdt och på det ifrigaste yrkat bifall till Utskottets hemställan, redan på förhand tillkännagifvit att

derest Kongl. Maj:t, efter en sorgfällig utredning om hvad som möjligen skulle kunna sättas i stället för vatten- och brödstraffet, meddelade det förklarande, att något sådant surrogat icke finnes, så skulle desse talare med ett sådant förklarande låta sig nöja. Men i likhet med Stats-Utskottets vice ordförande tillåter jag mig beklaga, om hvad som här i dag förefallit skulle anses såsom en förpostfäktning i den stora fråga, som Fredagen i nästa vecka förekommer till behandling, och hvilken fråga efter min tanke är den för vårt land ojemförligt viktigaste som föreligger till afgörande vid denna riksdag.

*Om vatten- och
brödstraffets
afskaffande.
(Forts.)*

Det lär väl icke falla någon inom denna Kammare in att bestrida, att ju hederskänslan kan vara lika stark hos mannen i ledet som hos den högt stälde militären. Hederskänslan är en god sak — men jag vågar påstå att den svenske lagstiftaren icke velat uteslutande uppställa hederskänslan såsom tillräckligt kraftigt motiv för soldaten att rätt fullgöra sin pligt. Låtom oss höra denna lagstiftares höga uppfattning af krigarens kall och det rätta motivet för honom att handla pligtenligt. Denna uppfattning finnes uttaland i § 1 af 1798 års Krigsartiklar, hvilken § har följande lydelse.

»Hvar och en vid krigsståndet, ifrån den högsta till den lägsta, bör vinnlägga sig om en sann Guds kännedom och dyrkan, derförutom någon varaktig lycka och välsignelse icke kan ernås: Den meddelar krigsmannen de kraftigaste uppmuntringar att redeligen uppfylla sina pligter, danar och underhåller det mod och den ståndaktighet, som konung och fädernesland hafva rätt att af honom vänta, bereder det fastaste samband emellan honom och hans medborgare, och förer med säkra steg till segrar och ära».

Låtom oss komma öfverens om, att den grund, lagstiftaren der anvisat, är den fastaste hvarpå en härordning kan byggas, denna ordning må afe en yrkeshär, eller en här af värnpligtige.

Jag inskränker mig till hvad jag nu yttrat.

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter det propositioner gifvits såväl på bifall som afslag, blef Utskottets hemställan af Kammarerna bifallen.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter Kammarernas ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.